הלכה · משנה תורה · ספר קניין

משנה תורה, הלכות שכנים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה תורה, הלכות שכנים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-תורה-הלכות-שכנים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 5
פרק ג 8
פרק ד 9
פרק ה 11
פרק ו 13
פרק ז 15
פרק ח 17
פרק ט 18
פרק י 20
פרק יא 21
פרק יב 23
פרק יג 25
פרק יד 26

פרק א

א אֶחָד הַקּוֹנֶה מֵחֲבֵרוֹ חֲצִי שָׂדֵהוּ. אוֹ שְׁנַיִם שֶׁקָּנוּ מֵאֶחָד שָׂדֶה. אוֹ שֶׁיָּרְשׁוּ. אוֹ שֶׁנִּתְּנָה לָהֶן בְּמַתָּנָה. אוֹ שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ מִן הַהֶפְקֵר. אוֹ נִכְסֵי גֵּר. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר כָּל שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם שֻׁתָּפוּת בַּקַּרְקַע וּבְקֹשׁ אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין לַחֲלֹק וְלִטֵּל חֶלְקוֹ לְבַדּוֹ. אִם יֵשׁ בְּאוֹתָהּ קַרְקַע דִּין חֲלוּקָה כּוֹפֶה אֶת שְׁאָר הַשֻּׁתָּפִין וְחוֹלְקִין עִמּוֹ. וְאִם אֵין בָּהּ דִּין חֲלוּקָה אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְכֹף אֶת חֲבֵרוֹ לַחֲלֹק. וְכֵן הַדִּין בְּמִטַּלְטְלִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר אֶת חֶלְקוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁהֵן שֻׁתָּפִין בּוֹ אֶלָּא יַד כֻּלָּן מְשֻׁתֶּמֶשׁ בְּכָל הַמָּקוֹם. אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר חֶלְקוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ דִּין חֲלוּקָה כּוֹפֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ לְהַבְדִּיל בֵּין חֶלְקוֹ לְחֵלֶק חֲבֵרוֹ:

ב אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֲלוּקָה. אוֹ בְּדָבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּחְלְקוּ כְּגוֹן שִׁפְחָה אוֹ כְּלִי. מְכֹר לִי חֶלְקְךָ בְּכָךְ וְכָךְ אוֹ קְנֵה מִמֶּנִּי כַּשַּׁעַר הַזֶּה. הַדִּין עִמּוֹ וְכוֹפִין אֶת הַנִּתְבָּע לִמְכֹּר לַחֲבֵרוֹ אוֹ לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֵין הַתּוֹבֵעַ רוֹצֶה לִקְנוֹת אוֹ לֹא יִמְצָא בְּמֶה יִקְנֶה. אֵינוֹ יָכוֹל לְכֹף אֶת חֲבֵרוֹ לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ אֶפְלוּ כַּשַּׁעַר הַזּוֹל. שֶׁהֲרֵי חֲבֵרוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֶקְנֶה אֶלָּא שֶׁאֶמְכֹּר. לְפִיכָךְ שְׁנֵי אַחִין אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר שֶׁהִנִּיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם מָרְחָץ אוֹ בֵּית הַבַּד. אִם עָשְׂאָן הָאָב לְשַׁכָּר הַשָּׁכָר לָאֶמְצַע כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצוּ לַעֲמֹד בְּשֻׁתָּפוּת. עָשְׂאָן הָאָב לְעַצְמוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְכֹף אֶחָיו לְהַשְׁכִּיר אוֹתָם אֶלָּא מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶם כְּדֶרֶךְ שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ אֲבִיהֶם. וַהֲרֵי עָשִׁיר אוֹמֵר לְעָנִי קַח לְךָ זֵיתִים וּבוֹא וַעֲשֵׂה אוֹתָם בְּבֵית הַבַּד. קְנֵה לְךָ עֲבָדִים וְיִבּוֹאוּ וְיִרְחֲצוּ בַּמֶּרְחָץ. וְאֵין הֶעָנִי כּוֹפֶה אֶת הֶעָשִׁיר לִקְנוֹת חֶלְקוֹ אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר לוֹ קְנֵה מִמֶּנִּי אוֹ מְכֹר לִי וַהֲרֵינִי לוֹוֶה וְקוֹנֶה אוֹ מוֹכֵר לַאֲחֵרִים וְקוֹנִין הַדִּין עִמּוֹ. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן אֵינִי קוֹנֶה אֶלָּא הֲרֵינִי מוֹכֵר חֶלְקִי מוֹכְרִין אוֹתָהּ לַאֲחֵרִים. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶם אֵינִי מוֹכֵר אֶלָּא כָּל אֶחָד מֵהֶן רוֹצֶה שֶׁיִּקְנֶה חֵלֶק חֲבֵרוֹ. אוֹ שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן רוֹצֶה לֹא לִקְנוֹת חֵלֶק חֲבֵרוֹ וְלֹא לְמָכֹר חֶלְקוֹ אֶלָּא יִשָּׁאֲרוּ שֻׁתָּפִין בַּגּוּף. הֵיאַךְ הֵן עוֹשִׂין. אִם הָיָה הַמָּקוֹם עָשׂוּי לְשָׁכָר מַשְׁכִּירִין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִין שְׂכָרוֹ. וְאִם אֵינוֹ עָשׂוּי לְשָׁכָר אִם חָצֵר הוּא שׁוֹכְנִין בָּהּ שָׁנָה שָׁנָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּשְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת מִפְּנֵי הַזִּק רְאִיָּה שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהּ דִּין חֲלוּקָה וְאֵין אָדָם עָשׂוּי לִטָּרַח כָּל שִׁלְשִׁים יוֹם לִפְנוֹת מֵחָצֵר לֶחָצֵר אֶלָּא מִשָּׁנָה לְשָׁנָה. וְאִם מֶרְחָץ הוּא נִכְנָסִין לָהּ שְׁנֵיהֶם תָּמִיד בְּכָל יוֹם. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תָּמִיד וְאֵינוֹ עָשׂוּי לְשָׁכָר כְּגוֹן מֶרְחָץ אוֹ מַצָּע אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ הִשְׁתַּמֵּשׁ אַתָּה יוֹם וַאֲנִי יוֹם שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ בְּכָל יוֹם אֲנִי רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ:

ג אֶחָד הַשּׂוֹכֵר מֵחֲבֵרוֹ מִקְצַת חָצֵר. אוֹ שָׂדֶה שֶׁאֵין בָּהּ דִּין חֲלוּקָה. אוֹ שְׁנַיִם שֶׁשָּׂכְרוּ מָקוֹם אֶחָד בְּשֻׁתָּפוּת. כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לָכֹף אֶת חֲבֵרוֹ וְלוֹמַר לוֹ אוֹ שְׂכֹר מִמֶּנִּי חֶלְקִי אוֹ הַשְׂכֵּר לִי חֶלְקְךָ. וְאִם יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלוּקָה חוֹלְקִין:

ד אֵי זֶהוּ דִּין חֲלוּקָה. כָּל שֶׁאִלּוּ יְחַלֵּק לְפִי הַשֻּׁתָּפִין יַגִּיעַ לַפָּחוּת שְׁבָהֶם חֵלֶק שֶׁשִּׁם הַכֹּל קָרוּי עָלָיו. אֲבָל אִם אֵין שֵׁם הַכֹּל נִקְרָא עַל הַחֵלֶק אֵין בָּהּ דִּין חֲלוּקָה. כֵּיצַד. כָּל חָצֵר שֶׁאֵין בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אֵינָהּ קְרוּיָה חָצֵר. וְכָל שָׂדֶה שֶׁאֵין בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת תִּשְׁעָה קַבִּין אֵינָהּ קְרוּיָה שָׂדֶה. וְכָל גִּנָּה שֶׁאֵין בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת חֲצִי קַב אֵינָהּ קְרוּיָה גִּנָּה. וְכָל פַּרְדֵּס שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי זְרִיעַת שְׁלֹשָׁה קַבִּין אֵינוֹ קָרוּי פַּרְדֵּס. לְפִיכָךְ אֵין חוֹלְקִין אֶת הֶחָצֵר עַד שֶׁיִּהְיֶה אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין. וְלֹא אֶת הַשָּׂדֶה עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת תִּשְׁעָה קַבִּין [לְכָל אֶחָד וְאֶחָד]. וְלֹא אֶת הַגִּנָּה עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ חֲצִי קַב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְלֹא אֶת הַפַּרְדֵּס עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ בֵּית שְׁלֹשָׁה קַבִּין לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכַיּוֹצֵא בָּהּ. אֲבָל בְּבָבֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהּ אֵין חוֹלְקִין אֶת הַשָּׂדֶה עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדֵי חֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה וַחֲרִישַׁת יוֹם לָזֶה. וְלֹא אֶת הַפַּרְדֵּס עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֵילָנוֹת לָזֶה [וּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֵילָנוֹת לָזֶה] כְּדֵי עֲבוֹדַת אָדָם אֶחָד בַּיּוֹם אֶחָד. וְשָׂדֶה שֶׁמַּשְׁקִין אוֹתָהּ בִּכְלִי עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדֵי שֶׁיִּמָּלֵא הַפּוֹעֵל יוֹם אֶחָד לָזֶה וְיוֹם אֶחָד לָזֶה:

ה אֵין חוֹלְקִין אֶת הַטְּרַקְלִין וְלֹא אֶת הַמִּרְפֶּסֶת וְלֹא אֶת הַשּׁוֹבָךְ וְלֹא אֶת בֵּית הַבַּד וְלֹא אֶת הַמֶּרְחָץ וְלֹא אֶת הַטַּלִּית עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל חֵלֶק מֵהֶן כְּדֵי לְזֶה וּכְדֵי לָזֶה. אִם מֶרְחָץ חֹלְקוּ עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל חֵלֶק מֵהֶן כְּדֵי מֶרְחָץ. וְאִם שׁוֹבָךְ עַד שֶׁיִּהְיֶה כָּל חֵלֶק שׁוֹבָךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְכֵן בְּטַלִּית וּבְשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים. אֵין בָּהֶן כְּדֵי לְזֶה וּכְדֵי לָזֶה מַעֲלִין אוֹתוֹ בְּדָמִים וְיֵשׁ [לוֹ] לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ אוֹ מְכֹר לִי אוֹ קְנֵה מִמֶּנִּי. אָמַר אֶחָד מֵהֶן חֶלֶק זֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַחֲלָקִין שָׁוִים אֲנִי אֶטֹל אֶת הַפָּחוּת וְטֹל אַתָּה אֶת הַיֶּתֶר אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ אֵין רְצוֹנִי לְקַח מַתָּנָה. אֶלָּא הוֹאִיל וְאֵין בָּהּ דִּין חֲלוּקָה בְּשָׁוֶה הֲרֵי אָנוּ מַעֲלִין בְּדָמִים:

פרק ב

א חֲצֵרוֹת הַכְּפָרִים שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד בּוֹנֶה לוֹ בַּיִת וְנִמְצְאוּ הֶחָצֵר שֶׁבֵּין שְׁנֵי הַבָּתִּים מְשֻׁתֶּפֶת לְכָל בְּנֵי הַבָּתִּים. הֲרֵי יֵשׁ לְכָל פֶּתַח וּפֶתַח אַרְבַּע אַמּוֹת לְפָנָיו בְּרֹחַב כָּל הַפֶּתַח. וְהַנִּשְׁאָר מִן הֶחָצֵר אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל שֻׁתָּף וְשֻׁתָּף חוֹלְקִין אוֹתָהּ וְאִם לָאו אֵין חוֹלְקִין אוֹתָהּ שֶׁכָּל חָצֵר שֶׁאֵין לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אֵינָהּ קְרוּיָה חָצֵר כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. כֵּיצַד. הָיוּ שְׁנֵי שֻׁתָּפִין לְזֶה שְׁנֵי בָּתִּים וְלָזֶה בַּיִת אֶחָד. זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָּתִּים מוֹדְדִין לוֹ מִן הֶחָצֵר אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל בַּיִת וּבַיִת עַל כָּל רֹחַב הַפֶּתַח אֲפִלּוּ הָיָה עֶשֶׂר

אַמּוֹת. וְזֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּיִת אֶחָד נוֹתְנִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֹחַב פִּתְחוֹ לִפְנֵי פִּתְחוֹ. וְהַנִּשְׁאָר מִן הֶחָצֵר אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁמוֹנָה אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לָזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת וְלָזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת חוּץ מִן הַפְּתָחִים יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלוּקָה וְחוֹלְקִין. פָּחוֹת מִזֶּה אֵין בָּהּ דִּין חֲלוּקָה:

ב בַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּתָחִים רַבִּים מִכָּל רוּחוֹתָיו יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל רוּחַ. וְאִם יִחֵד לוֹ פֶּתַח אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת כְּנֶגֶד פִּתְחוֹ:

ג אַכְסַדְרָה אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַכְנֵס לְתוֹכָהּ בְּמַשָּׂאוֹ אֵין לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת וְאִם לָאו יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת. שֶׁלֹּא אָמְרוּ שֶׁיֵּשׁ לְכָל פֶּתַח וּפֶתַח אַרְבַּע אַמּוֹת אֶלָּא לִפְרֹק שָׁם מַשָּׂאוֹ:

ד בֵּית שַׁעַר אוֹ מִרְפֶּסֶת יֵשׁ לָהֶם אַרְבַּע אַמּוֹת. הָיוּ חֲמִשָּׁה בָּתִּים פְּתוּחִים לְמִרְפֶּסֶת וְהַמִּרְפֶּסֶת פְּתוּחָה לֶחָצֵר אֵין לָהּ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת:

ה לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת:

ו בַּיִת חֲצִיוֹ מְקֹרֶה וְחֲצִיוֹ שֶׁאֵינוֹ מְקֹרֶה בֵּין שֶׁקֵּרוּיוֹ כְּלַפֵּי פְּנִים בֵּין שֶׁקֵּרוּיוֹ כְּלַפֵּי חוּץ אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת:

ז בַּיִת סָתוּם יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. פָּרַץ אֶת פְּצִימְיו אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת:

ח בַּיִת שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בֶּחָצֵר אֶלָּא אִם יֵשׁ בֶּחָצֵר אַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה וְאַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה עַד פֶּתַח הַבַּיִת הַזֶּה חוֹלְקִין. וְהַזָּבָל שֶׁל חָצֵר מִתְחַלֵּק לְפִי הַפְּתָחִים. אֲבָל אַכְסַנְיָא שֶׁל מֶלֶךְ לְפִי בְּנֵי אָדָם:

ט הַשֻּׁתָּפִין שֶׁרָצוּ לַחֲלֹק דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֲלוּקָה אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מַפְסִידִין אֶת שְׁמוֹ חוֹלְקִין. וּבְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ אַף עַל פִּי שֶׁרָצוּ לֹא יַחֲלֹקוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּכֶרֶךְ אֶחָד. אֲבָל בִּשְׁתֵּי כְּרִיכוֹת חוֹלְקִין:

י מָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֲלוּקָה שֶׁרָצוּ שֻׁתָּפִין לְחַלְּקוֹ אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדָם כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ. שֶׁזֶּה קָנְיָן דְּבָרִים הוּא כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל אִם קָנוּ מִיָּדָם שֶׁזֶּה רָצָה בְּרוּחַ פְּלוֹנִי וְזֶה רָצָה בְּרוּחַ פְּלוֹנִי אֵינָן יְכוֹלִים לַחְזֹר בָּהֶם. וְכֵן אִם הָלַךְ זֶה בְּעַצְמוֹ וְהֶחֱזִיק בְּחֶלְקוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ וְהֶחֱזִיק בְּחֶלְקוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדָם אֵין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לַחְזֹר בַּחֲבֵרוֹ:

יא הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ וְעָשׂוּ בֵּינֵיהֶם גּוֹרָל כֵּיוָן שֶׁעָלָה גּוֹרָל לְאֶחָד מֵהֶן קָנוּ כֻּלָּן. בַּהֲנָיָה שֶׁנַּעֲשֵׂית לָהֶם שֶׁשָּׁמְעוּ זֶה מִזֶּה לְדָבָר שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו גָּמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן וּמַקְנֶה לַחֲבֵרוֹ:

יב הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ הֲרֵי הֵן כְּלָקוֹחוֹת זֶה מִזֶּה. וְאֵין לָהֶם דֶּרֶךְ זֶה עַל זֶה. וְלֹא סִלְּמוֹת זֶה עַל זֶה. וְלֹא חֲלוֹנוֹת זֶה עַל זֶה. וְלֹא אַמַּת הַמַּיִם זֶה עַל זֶה. שֶׁכֵּיוָן שֶׁחָלְקוּ לֹא נִשְׁאַר לְאֶחָד מֵהֶן זְכוּת בְּחֶלֶק חֲבֵרוֹ. לְפִיכָךְ יֵשׁ לוֹמַר לְאַחַיִן כְּשֶׁהָיְתָה הַשָּׂדֶה כֻּלָּהּ לְאֶחָד הָיָה מַעֲבִיר בָּהּ אַמַּת הַמַּיִם הַזֹּאת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם אֲבָל עַתָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית זֶה חֶלְקִי יֵשׁ לִי לְהָסִיר אַמַּת הַמַּיִם

מֵעָלַי. וְכֵן סוֹתֵם הַחַלּוֹן הַמַּשְׁקִיף עַל חֶלְקוֹ וּבוֹנֶה בְּצַד הַסָּלָם אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְבַטֵּל תַּשְׁמִישׁוֹ. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁנַיִם שֶׁקָּנוּ שָׂדֶה מֵאֶחָד וְחָלְקוּ לֹא נִשְׁאַר לְאֶחָד מֵהֶם זְכוּת בְּחֵלֶק חֲבֵרוֹ. וּמַפְסִיק אַמַּת הַמַּיִם מֵחֶלְקוֹ וְסוֹתֵם הַחַלּוֹנוֹת:

יג אֲבָל שְׁנַיִם שֶׁקָּנוּ שָׂדֶה מִשְּׁנֵי אֲנָשִׁים אוֹ מִשְּׁנֵי אַחִין. אֵין לְאֶחָד מֵהֶן לְהַפְסִיק אַמַּת הַמַּיִם וְלֹא לְשַׁנּוֹת דָּבָר מִן הַנְּזָקִים שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהֶן הַמּוֹכְרִין:

יד חָצֵר הַשֻּׁתָּפִין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דִּין חֲלוּקָה. אוֹ שֶׁחִלְקוּהָ בִּרְצוֹנָם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ דִּין חֲלוּקָה. יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לָכֹף אֶת חֲבֵרוֹ לִבְנוֹת הַכֹּתֶל בָּאֶמְצַע כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶהוּ חֲבֵרוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ. שֶׁהֶזֵּק רְאִיָּה הֶזֵּק הוּא וְאֵין לוֹ חֲזָקָה בֶּחָצֵר. אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁעָמְדוּ כְּדֵי שְׁנַיִם רַבּוֹת בְּלֹא מְחִצָּה כּוֹפֵהוּ לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה:

טו רֹחַב מְקוֹם הַכֹּתֶל מִשֶּׁל שְׁנֵיהֶם. וְכַמָּה יִהְיֶה רָחְבּוֹ. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. וַאֲפִלּוּ נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה בֵּינֵיהֶם בְּקָנִים וּבְהוּצִין. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֲוִיר שֶׁיִּסְתַּכֵּל בּוֹ וְיִרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ:

טז כַּמָּה גֹּבַהּ הַכֹּתֶל אֵין פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכֵן בְּגִנָּה כּוֹפֵהוּ לְהַבְדִּיל גִּנָּתוֹ מִגִּנַּת חֲבֵרוֹ בְּמְחִצָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים. אֲבָל בְּבִקְעָה אֵין צָרִיךְ לְהַבְדִּיל בְּקִעָתוֹ מִבְּקִעַת חֲבֵרוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ. רָצָה לְהַבְדִּיל בְּקִעָתוֹ מִבְּקִעַת חֲבֵרוֹ כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ וּבוֹנֶה וְעוֹשֶׂה חָזִית כְּמוֹ אַמָּה בְּסִיד מִבַּחוּץ כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁהַכֹּתֶל שֶׁלּוֹ. לְפִיכָךְ אִם נָפַל הַכֹּתֶל הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁלּוֹ. וְאִם עָשׂוּ מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם בּוֹנִים הַכֹּתֶל בָּאֶמְצַע וְעוֹשִׂין חָזִית מִכָּאן וּמִכָּאן. לְפִיכָךְ אִם נָפַל הַכֹּתֶל הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶן:

יז הַמּוֹכֵר גִּנָּה לַחֲבֵרוֹ סְתָם וְהָיְתָה מְעֹרֶבֶת עִם גִּנּוֹת אֲחֵרוֹת. כּוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לִבְנוֹת אֶת הַכֹּתֶל בֵּינֵיהֶם. וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִגְדֹּר בַּגִּנּוֹת. אֲבָל אִם מָכַר בִּקְעָה סְתָם אֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לִגְדֹּר אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ:

יח מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִבְנוֹת כְּתָלִים הַמַּבְדִּילִין בַּחֲצֵרוֹת אוֹ בַּגִּנּוֹת בַּאֲבָנִים שֶׁאֵינָן גְּזִית זֶה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים וְזֶה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. בְּגָזִית זֶה נוֹתֵן טְפָחַיִם וּמֶחֱצָה וְזֶה נוֹתֵן טְפָחַיִם וּמֶחֱצָה. בִּכְפִיסִין זֶה נוֹתֵן טְפָחַיִם וְזֶה נוֹתֵן טְפָחַיִם. בִּלְבֵנִים זֶה נוֹתֵן טֶפַח וּמֶחֱצָה וְזֶה נוֹתֵן טֶפַח וּמֶחֱצָה. וְכָל הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ עֶבְיֵי הַכֹּתֶל עִם הַסִּיד. וְהוֹאִיל וּמְקוֹם הַכֹּתֶל מִשֶּׁל שְׁנֵיהֶם אִם נָפַל הַכֹּתֶל הֲרֵי הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וַאֲפִלּוּ נָפַל לִרְשׁוּת אֶחָד מֵהֶן אוֹ שֶׁפִּנָּה אֶחָד מֵהֶן אֶת כָּל הָאֲבָנִים לִרְשׁוּתוֹ וְטָעַן שֶׁמָּכַר לוֹ חֲבֵרוֹ חֶלְקוֹ אוֹ נָתַנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה אֵינוֹ נֶאֱמָן. אֶלָּא הֲרֵי הֵן בִּרְשׁוּת שֶׁל שְׁנֵיהֶם עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה:

פרק ג

א כֹּתֶל חָצֵר הַמַּבְדִּיל בֵּין שְׁנֵי שֻׁתָּפִין שֶׁנָּפַל. יֵשׁ לְכָל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם לָכֹף עַל חֲבֵרוֹ לִבְנוֹתוֹ עַד גֹּבַהּ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאוּ זֶה אֶת זֶה. אֲבָל יֶתֶר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ. רָצָה הָאֶחָד וְהִגְבִּיהַּ הַכֹּתֶל יוֹתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת. אִם בָּא חֲבֵרוֹ וּבָנָה כֹּתֶל אַחֵר גְּבוֹהַּ כְּנֶגֶד הַכֹּתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶן מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ בַּגֹּבַהּ שֶׁכְּנֶגֶד כָּתְלוֹ. כֵּיצַד. בָּנָה אֶחָד כֹּתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶן וְהִגְבִּיהוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת וּבָא חֲבֵרוֹ וּבָנָה כֹּתֶל אַחֵר כְּנֶגְדּוֹ אוֹ בְּצִדּוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בַּיִת וְהִגְבִּיהַּ הַכֹּתֶל הָאַחֵר שֵׁשׁ אַמּוֹת מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ בְּשִׁתֵּי אַמּוֹת שֶׁמּוֹסִיף עַל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁהָרֵי נִרְאֶה מִמַּעֲשָׂיו שֶׁהוּא רוֹצֶה בָּהֶן. וְכֵן אִם חָקַק בְּרֹאשׁ הַכֹּתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶן מָקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ הַקּוֹרוֹת אוֹ שֶׁבָּנָה עָלָיו קוֹרָה גְּדוֹלָה שֶׁהַקּוֹרוֹת נִשְׁעָנִין עָלֶיהָ מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ בְּשֵׁשׁ הָאַמּוֹת כֻּלָּן שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּכָל הַגֹּבַהּ הַזֶּה:

ב אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁבָּנָה הַכֹּתֶל שֶׁמִּבְדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין חֲבֵרוֹ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת וְתָבַע חֲבֵרוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ בְּהוֹצָאָה וְאָמַר נָתַתִּי חֶלְקִי. הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁנָּתַן וְנִשְׁבָּע הֵסֵת שֶׁנָּתַן וְנִפְטָר עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה הַתּוֹבֵעַ שֶׁלֹּא נָתַן. אֲבָל אִם בָּא לְתָבְעוֹ אוֹתוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ בְּהוֹצָאַת שְׁאָר הַגֹּבַהּ שֶׁהוֹסִיף עַל אַרְבַּע אַמּוֹת מִפְּנֵי שֶׁסָּמַךְ לוֹ אוֹ כְּנֶגְדּוֹ וְאָמַר נָתַתִּי אֵינוֹ נֶאֱמָן. אֶלָּא חֲבֵרוֹ נִשְׁבָּע בְּנִקְיטַת חֵפֶץ שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין. עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה זֶה שֶׁנָּתַן לוֹ:

ג מִי שֶׁהָיָה לוֹ חֲרָבָה בֵּין חֲרִבוֹת חֲבֵרוֹ וְעָמַד חֲבֵרוֹ וְגָדַר רוּחַ רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית עַד שֶׁנִּמְצֵאת חֲרָבָה זוֹ מְשֻׁלֶּשֶׁת רוּחוֹתֶיהָ גְּדוֹרָה. אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן לוֹ הַהוֹצָאָה כְּלוּם שֶׁהֲרֵי לֹא הוֹעִיל לוֹ וַהֲרֵי חֲרָבָתוֹ פְּתוּחָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים כְּשֶׁהָיְתָה. לְפִיכָךְ אִם גָּדַר לוֹ רוּחַ רְבִיעִית עַד שֶׁנִּמְצֵאת חֲרָבָתוֹ מֻקֶּפֶת גָּדֵר מְגֻלְגָּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל וְנוֹתֵן חֲצִי הַהוֹצָאָה שֶׁהוֹצִיא זֶה בְּאַרְבַּע רוּחוֹת עַד אַרְבַּע אַמּוֹת. וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה מְקוֹם הַכֹּתֶל שֶׁל שְׁנֵיהֶם:

ד אֲבָל אִם הָיָה הַכֹּתֶל שֶׁל זֶה שֶׁבָּנָה וּבְחֶלְקוֹ בָּנָה יֵרָאֶה לִי שֶׁאֵין מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶלָּא דָּבָר מוּעָט כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ הַדַּיָּנִין שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכְּתָלִים. וְכֵן אִם הִנִּיחַ עֲצָמוֹ הוּא שֶׁגָּדַר רוּחַ רְבִיעִית הֲרֵי גְּלָה דַּעְתּוֹ וְנוֹתֵן חֲצִי הַהוֹצָאָה שֶׁל שְׁלֹשׁ רוּחוֹת אִם הָיוּ הַכְּתָלִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ה וְכֵן שְׁנֵי בָּתִּים זֶה בְּצַד זֶה וְהֵיוּ גַּגֵּיהֶן עֲשׂוּיִין לְדִירָה אֲפִלּוּ הָיוּ בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים זֶה עוֹשֶׂה מַעֲקֶה לַחֲצִי גַּגּוֹ שֶׁהוּא דָּר בּוֹ וְזֶה עוֹשֶׂה מַעֲקֶה לַחֲצִי גַּגּוֹ. וְזֶה שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זֶה וּמַעֲדִיף כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאוּ זֶה אֶת זֶה. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים רוֹאִין אוֹתוֹ יָכוֹל כָּל אֶחָד לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ אֵלּוּ אֵין רוֹאִין אוֹתִי אֶלָּא בַּיּוֹם בְּעֵת שֶׁאֶעֱמֹד עַל גַּגִּי וְאַתָּה רוֹאֶה אוֹתִי תָּמִיד:

ו גַּג הַסָּמוּךְ לַחֲצַר חֲבֵרוֹ עוֹשֶׂה לוֹ מַעֲקֶה גְּבוֹהַּ אַרְבַּע אַמּוֹת. אֲבָל בֵּין גַּג לְגַג מִשְׁאָר הַגַּגִּין אֵינוֹ זָקוּק לְאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם דָּרִין בַּגַּגּוֹת לְפִיכָךְ אֵין בַּגַּגּוֹת הֶזֵּק רְאִיָּה. אֲבָל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה בֵּין שְׁנֵי הַגַּגִּין גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁיִּתְפֹּס אוֹתוֹ כְּנֶגֶב אִם נִכְנַס לִרְשׁוּתוֹ:

ז שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ לֹא יֹאמַר הָעֶלְיוֹן הֲרֵינִי בּוֹנֶה מִכְּנֶגְדִּי וְעוֹלֶה אֶלָּא בּוֹנִים שְׁנֵיהֶם מִלְּמַטָּה וְעוֹלֶה וּבוֹנֶה הָעֶלְיוֹן לְבַדּוֹ מִכְּנֶגְדּוֹ וָמַעְלָה. וְאִם הָיְתָה חֲצֵרוֹ לְמַעְלָה מִגַּגּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֵין הָעֶלְיוֹן זָקוּק לַתַּחְתּוֹן כְּלָל:

ח מִי שֶׁהָיָה כָּתְלוֹ סָמוּךְ לְגִנַּת חֲבֵרוֹ וְנָפַל כּוֹפִין אוֹתוֹ לְפַנּוֹת אֲבָנָיו. אָמַר לוֹ הַגִּיעוּךְ וַהֲרֵי הֵן שֶׁלְּךָ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. וְאִם רָצָה בְּהֶן בַּעַל הַגִּנָּה וְאָמַר לוֹ הֵן אִם פִּנָּה אוֹתָם קָנָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ וַאֲפִלּוּ אָמַר הֵילָךְ יְצִיאוֹתֶיךָ וְאָטַל אֲבָנַי אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. אֲבָל אִם לֹא פִּנָּה לֹא קָנָה שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ אֶלָּא לְדַחוֹתוֹ:

ט חָמֵשׁ גִּנּוֹת הַמְסַפְּקוֹת מַיִם מִמַּעְיָן אֶחָד וְנִתְקַלְקֵל הַמַּעְיָן כֻּלָּן מִתְקַנּוֹת עִם הָעֶלְיוֹנָה. נִמְצֵאת הַתַּחְתּוֹנָה מְתַקֶּנֶת עִם כֻּלָּן וּמִתְקֶנֶת לְעַצְמָהּ. וְהָרִאשׁוֹנָה אֵינָהּ מִתְקֶנֶת עִם הַשְּׁנִיָּה וְלֹא מֵהַשְּׁנִיָּה וּלְמַטָּה. וְכֵן חָמֵשׁ חֲצֵרוֹת שֶׁשּׁוֹפְכִין מַיִם לְבִיב אֶחָד וְנִתְקַלְקֵל הַבִּיב כֻּלָּן מִתְקַנּוֹת עִם הַתַּחְתּוֹנָה. נִמְצֵאת הָעֶלְיוֹנָה מִתְקֶנֶת עִם כֻּלָּן וּמִתְקֶנֶת לְעַצְמָהּ וְהַתַּחְתּוֹנָה אֵינָהּ מִתְקֶנֶת עִם הַשְּׁנִיָּה וְלֹא מִשְּׁנִיָּה וּלְמַעְלָה:

י בְּנֵי הַנָּהָר מַשְׁקִין עַל הַסֵּדֶר. רָצָה אֶחָד מֵהֶן לְסַכֵּר כְּדֵי שֶׁיַּחֲזֹר לוֹ הַמַּיִם וְיַשְׁקֶה תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יִפְתַּח. וְאַחֵר רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹת תְּחִלָּה. כָּל הַמִּתְגַּבֵּר זָכָה. וּבוֹר הַקָּרוֹב לָאַמָּה מִתְמַלֵּא רִאשׁוֹן מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם:

פרק ד

א מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ עֲלִיָּה לְמַעְלָה מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְנָפַל כֹּתֶל מִכָּתְלֵי הַבַּיִת אֵין בַּעַל הָעֲלִיָּה נוֹתֵן לוֹ כְּלוּם בִּיצִיאוֹתָיו וְכוֹפֶה אֶת בַּעַל הַבַּיִת לִבְנוֹתוֹ כְּשֶׁהָיָה. אֲבָל אֵין בַּעַל הַבַּיִת כּוֹפֶה לְבַעַל הָעֲלִיָּה לִבְנוֹת כֹּתֶל עֲלִיָּה שֶׁנָּפַל. וְהַתִּקְרָה שֶׁל בַּיִת הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וְהַמַּעֲזִיבָה שֶׁעַל הַתִּקְרָה הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הָעֲלִיָּה:

ב נָפְלוּ שְׁנֵיהֶם הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה הֲרֵי שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִין בָּעֵצִים וּבָאֲבָנִים וּבֶעָפָר. וְאִם נִשְׁתַּבְּרוּ מִקְצָת הָאֲבָנִים רוֹאִין אִי זוֹ רְאוּיָה לְהִשְׁתַּבֵּר אִם אַבְנֵי הַבַּיִת אוֹ אַבְנֵי הָעֲלִיָּה. וְדָבָר זֶה יָדוּעַ מִדֶּרֶךְ הַנְּפִילָה אִם נָפַל הָעֶלְיוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן וַהֲרָסוֹ אוֹ נִשְׁמַט הַתַּחְתּוֹן וְנָפַל הָעֶלְיוֹן וְנֶהֱרַס. וְאִם אֵינָן יוֹדְעִין כֵּיצַד נָפַל חוֹלְקִין הָאֲבָנִים הַשְּׁלֵמוֹת וְהַשְּׁבוּרוֹת:

ג אָמַר בַּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבַּיִת לִבְנוֹת כְּדֵי שֶׁיִּבְנֶה עֲלִיָּתוֹ עַל גַּבָּיו וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה הֲרֵי בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת כְּשֶׁהָיָה. וְיוֹשֵׁב וְדָר בְּתוֹכוֹ עַד אֲשֶׁר יִתֵּן כָּל יְצִיאוֹתָיו וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא וְיִבְנֶה עֲלִיָּתוֹ אִם רוֹצֶה:

ד וְאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לִבְנוֹת בַּעַל הָעֲלִיָּה נוֹטֵל שְׁלִישׁ הַקַּרְקַע וּבַעַל הַבַּיִת שְׁנֵי שְׁלִישִׁים:

ה רָצָה בַּעַל הַבַּיִת לִבְנוֹת בֵּיתוֹ בּוֹנֶה כְּשֶׁהָיָה. וְאִם בָּא לְשַׁנּוֹת בַּכְּתָלִים אִם חִזֵּק אוֹתָן וְהִרְבָּה בְּרָחְבָּן יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיוּ שׁוֹמְעִין לוֹ. רָצָה לְמַעֵט בְּרָחְבָּן אוֹ לְפָחוֹת מֵחֻזְקָן כְּגוֹן שֶׁהָיוּ אֲבָנִים וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִיר לְבֵנִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. בָּא לְשַׁנּוֹת אֶת הַתִּקְרָה לְקוֹרוֹת כְּבֵדִין וַחֲזָקִין שׁוֹמְעִין לוֹ. לִפְחוֹת בְּרָחְבָּן פָּחוֹת מִמַּה שֶּׁהָיוּ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְבָּה בְּחַלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁהוֹסִיף בְּגֹבַהּ הַבַּיִת אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. מִעֵט בְּחַלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁמִּעֵט בְּגֹבַהּ הַבַּיִת שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אוֹתָהּ אִם רָצָה כְּשֶׁהָיְתָה. וְאִם בָּא לְשַׁנּוֹת הַכְּתָלִים לְהַרְחִיב וּלְהַחְזִיק אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַכְבִּיד עַל כֹּתֶל הַתַּחְתּוֹן. אֲבָל לְמַעֵט שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בְּקוֹרוֹת תִּקְרָה הָעֶלְיוֹנָה אִם שִׁנָּה אוֹתָם לְקַלִּים מִמַּה שֶּׁהָיוּ שׁוֹמְעִין לוֹ. לִכְבֵדִים מֵהֶן אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְבָּה בְּחַלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁמִּעֵט בְּגֹבַהּ הָעֲלִיָּה שׁוֹמְעִין לוֹ. אֲבָל אִם מִעֵט בְּחַלּוֹנוֹת אוֹ הִרְבָּה בְּגָבְהָהּ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ:

ו נִתְדַּלְדְּלוּ קוֹרוֹת הַבַּיִת וְיָרְדוּ לַאֲוִיר הַבַּיִת אִם הִגִּיעוּ לְתוֹךְ עֶשְׂרָה טְפָחִים סוֹתֵר וּבוֹנֶה. וְאִם לֹא הִגִּיעוּ יָכוֹל בַּעַל הָעֲלִיָּה לְעַכֵּב עָלָיו. וַאֲפִלּוּ אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת אֲנִי אֶשְׂכֹּר לְךָ מָקוֹם כְּדֵי שֶׁתְּדוּר בּוֹ עַד שֶׁאֶתַּקֵּן הַתִּקְרָה אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ אֵינִי רוֹצֶה שֶׁאֶטְרַח מִמָּקוֹם לְמָקוֹם כְּדֵי שֶׁתְּתַקֵּן אֶת בֵּיתְךָ:

ז הִתְנוּ בֵּינֵיהֶם עַל דָּבָר זֶה. אִם נִשְׁאַר בְּגֹבַהּ הַבַּיִת כְּדֵי שֶׁיִּקַּח אָדָם חֲבִילָה בֵּינוֹנִית עַל רֹאשׁוֹ וְיִכָּנֵס בָּהּ תַּחַת קוֹרוֹת אֵלּוּ שֶׁנֶּעֱקְמוּ אֵינוֹ סוֹתֵר. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִכָּנֵס בָּהּ עַד שֶׁיָּכֹף אֶת רֹאשׁוֹ סוֹתֵר וּמְתַקֵּן וּבוֹנֶה. וְאֵין בַּעַל הָעֲלִיָּה יָכוֹל לְעַכֵּב שֶׁהֲרֵי הִתְנוּ בֵּינֵיהֶם תְּחִלָּה:

ח בֵּית הַבַּד שֶׁהוּא בָּנוּי בָּעֲבֵי הָהָר וְגִנָּה אַחַת עַל גַּבָּיו. וְנִפְחֲתוּ שְׁמֵי בֵּית הַבַּד כְּאַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר. הֲרֵי בַּעַל הַגִּנָּה יוֹרֵד וְזוֹרֵעַ לְמַטָּה עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה זֶה לַבַּיִת בַּדּוֹ כִּיפִּין. וְיִתַּקֵּן הָעֶלְיוֹן קַרְקַע גִּנָּתוֹ וְיִזְרַע כָּל גִּנָּתוֹ:

ט שְׁתֵּי גִּנּוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ וְהַיָּרָק בֵּינָתַיִם בְּגֹבַהּ עֲבִי הָאָרֶץ שֶׁבֵּינֵיהֶם. כָּל שֶׁהָעֶלְיוֹן יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִטֹּל אוֹתוֹ מֵעִקָּרוֹ הֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֶאֱנַס אֶת עַצְמוֹ וְהַשְּׁאָר שֶׁל תַּחְתּוֹן. הָיָה מַגִּיעַ לְנוֹפוֹ וְאֵינוֹ מַגִּיעַ לְעִקָּרוֹ לֹא יִטֹּל הָעֶלְיוֹן וְאִם נָטַל אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ. אֲבָל הָאִילָן הָעוֹמֵד עַל הַמֵּצַר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹטֶה לְתוֹךְ שָׂדֶה אַחַת מֵהֶן הֲרֵי שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִין בְּפֵרוֹתָיו:

י שָׁטַח נָהָר אֶת זֵיתָיו וּשְׁתָלָם בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ וְאָמַר הַלָּה זֵיתַי אֲנִי נוֹטֵל אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ מִשּׁוּם יִשּׁוּב הָאָרֶץ אֶלָּא יַעַמְדוּ בִּמְקוֹמָן. וְאִם עָקְרָן הַנָּהָר בְּגוּשֵׁיהֶן כְּשֶׁשְּׁתָלָן יַחְלְקוּ הַפֵּרוֹת בַּעַל הַשָּׂדֶה עִם בַּעַל הַזֵּיתִים כָּל שָׁלֹשׁ שָׁנִים וּלְאַחַר שָׁלֹשׁ הַכֹּל לְבַעַל הַשָּׂדֶה. וְאִם לֹא נֶעֱקְרוּ בְּגוּשֵׁיהֶן הַכֹּל לְבַעַל הַקַּרְקַע מִיָּד:

יא כֵּיוֹצֵא בּוֹ הַמּוֹכֵר זֵיתָיו לְעֵצִים אִם פָּסַק עִמּוֹ לָקֹץ מִיָּד כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁיֵּעָשׂוּ הֲרֵי הֵן לְבַעַל הַקַּרְקַע. וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ לָקֹץ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁיּוֹצִיאוּ לְבַעַל הָעֵצִים. מָכַר סְתָם אִם עָשׂוּ פָּחוֹת מֵרְבִיעִית לִסְאָה חוּץ מִן הַהוֹצָאָה הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל בַּעַל הַזֵּיתִים. עָשׂוּ רְבִיעִית לִסְאָה חוּץ מִן הַהוֹצָאָה הֲרֵי אֵלּוּ יַחֲלֹקוּ:

פרק ה

א חֲצַר הַשֻּׁתָּפִין כָּל אֶחָד מֵהֶן כּוֹפֶה אֶת חֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת בָּהּ בֵּית שַׁעַר וְדֶלֶת. וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֶחָצֵר צְרִיכָה לָהֶם צֹרֶךְ גָּדוֹל. אוֹ דְּבָרִים שֶׁנָּהֲגוּ בְּנֵי הַמְּדִינָה לַעֲשׂוֹתָם. אֲבָל שְׁאָר הַדְּבָרִים כְּגוֹן צִיּוּר וְכִיּוּר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אֵינוֹ כּוֹפֶהוּ. עָשָׂה אֶחָד מֵהֶן מֵעַצְמוֹ אִם גָּלָה הַשֵּׁנִי דַּעְתּוֹ שֶׁנּוֹחַ לוֹ בְּמַה שֶׁעָשָׂה חֲבֵרוֹ מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל וְנוֹתֵן חֶלְקוֹ בַּהוֹצָאָה:

ב מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּיִת בְּחָצֵר אַחֶרֶת בְּנֵי הֶחָצֵר מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם דֶּלֶת וְנֶגֶר וּמַנְעוּל. אֲבָל בִּשְׁאָר הַדְּבָרִים אֵין מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ. וְאִם הָיָה שָׁרוּי עִמָּהֶם בְּאוֹתָהּ חָצֵר מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל:

ג אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין בְּחָצֵר שֶׁבִּקֵּשׁ לְהַעֲמִיד בָּהּ בְּהֵמָה אוֹ רֹחַיִם אוֹ לְגַדֵּל בָּהּ תַּרְנְגוֹלִין חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו. וְכֵן שְׁאָר הַדְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹתָן בְּחַצְרוֹתֵיהֶן כְּכֻלָּן הַשֻּׁתָּפִין מְעַכְּבִין זֶה עַל זֶה. חוּץ מִן הַכְּבִיסָה לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִתְבַּזּוֹת עַל גַּב הַנָּהָר:

ד אֶחָד חֲצַר הַשֻּׁתָּפִין וְאֶחָד מָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ כָּל בְּנֵי הַמָּבוֹי מְעַכְּבִין זֶה עַל זֶה שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמָּבוֹי אֶלָּא בְּדְבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי הַמְּדִינָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּמְּבוֹאוֹת:

ה אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין בְּחָצֵר שֶׁהֶעֱמִיד בְּהֵמָה אוֹ רֹחַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בֶּחָצֵר וְלֹא מִחָה בּוֹ שֻׁתָּפוֹ הֲרֵי זֶה מְעַכֵּב עָלָיו כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה. וְאִם הֶעֱמִיד בִּפְנֵי בְּהֵמָה זוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהּ מְחָצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים הֶחָזִיק. שֶׁהַשֻּׁתָּפִין מַקְפִּידִין עַל הַמְּחָצָה וְהוֹאִיל וְהִנִּיחוֹ מָחַל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בַּחָצֵר הַשֻּׁתָּפִין. אֲבָל בַּחָצֵר חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ הֶעֱמִיד בְּהֶמְתּוֹ וְעָשָׂה לוֹ מְחָצָה לֹא הֶחֱזִיק שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא דֶּרֶךְ שְׁאֵלָה. וְהוּא הַדִּין לְכָל מַעֲמִיד תַּנּוּר וְכִירַיִם וּמִגְדַּל תַּרְנְגוֹלִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. שֶׁאִם תֹּאמַר הֶחֱזִיק אֵין לְךָ אָדָם שֶׁמַּשְׁאִיל מָקוֹם לַחֲבֵרוֹ:

ו אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁבִּקֵּשׁ לִפְתֹּחַ לוֹ חַלּוֹן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לַחָצֵר חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ מִמֶּנּוּ. וְאִם פָּתַח יִסְתֹּם. וְכֵן לֹא יִפְתְּחוּ הַשֻּׁתָּפִים בְּחָצֵר פֶּתַח בַּיִת כְּנֶגֶד פֶּתַח בַּיִת אוֹ חַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן. אֲבָל פּוֹתֵחַ אָדָם לִרְשׁוּת הָרַבִּים פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן. מִפְּנֵי שֶׁאוֹמֵר לוֹ הֲרֵינִי כְּאֶחָד מִבְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁרוֹאִין אוֹתָךְ:

ז וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא יִפְתַּח אָדָם חֲנוּת כְּנֶגֶד פֶּתַח חָצֵר חֲבֵרוֹ שֶׁזֶּה חֶזֶק קָבוּעַ תָּמִיד. שֶׁהֲרֵי בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים עוֹבְרִים וְשָׁבִים וְזֶה יוֹשֵׁב בַּחֲנוּתוֹ כָּל הַיּוֹם וּמַבִּיט בְּפֶתַח חֲבֵרוֹ:

ח אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין בְּחָצֵר שֶׁלָּקַח בַּיִת בְּחָצֵר אַחֶרֶת אֵינוֹ יָכוֹל לִפְתֹּחַ פִּתְחוֹ לַחָצֵר הַשֻּׁתָּפִין שֶׁלּוֹ. אֲפִלּוּ בָּנָה עֲלִיָּה עַל גַּבֵּי בֵּיתוֹ לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ פֶּתַח לְתוֹךְ הֶחָצֵר לְפִי שֶׁמַּרְבֶּה עֲלֵיהֶן אֶת הַדֶּרֶךְ נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁהָיָה לָזֶה שֵׁכֶן אֶחָד וְנַעֲשׂוּ לוֹ שְׁכֵנִים הַרְבֵּה. אֲבָל פּוֹתֵחַ הוּא פֶּתַח עֲלִיָּה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְאִם רָצָה לַחְלֹק חַדְרוֹ לִשְׁנַיִם חוֹלֵק:

ט מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁאֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁהֵבִיא אֻצְלוֹ לְבֵיתוֹ אַנְשֵׁי בַּיִת אַחֶרֶת יֵשׁ לַחֲבֵרוֹ לְעַכֵּב עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה עָלָיו אֶת הַדֶּרֶךְ. וְכֵן הַמַּשְׁכִּיר בֵּיתוֹ לְבַעַל בַּיִת אֶחָד וְאַחַר כָּךְ הֵבִיא עִמּוֹ קְרוֹבָיו אוֹ מְיֻדָּעָיו לִשְׁכֹּן עִמּוֹ כְּאֶחָד בְּבַיִת זֶה הֲרֵי הַמַּשְׁכִּיר מְעַכֵּב עָלָיו:

י הָיָה פֶּתַח שֶׁל אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין קָטָן אֵינוֹ יָכוֹל לְהַרְחִיבוֹ שֶׁהֲרֵי שֻׁתָּפוֹ אוֹמֵר לוֹ בְּפֶתַח קָטָן אֲנִי יָכוֹל לְהִסָּתֵר מִמְּךָ בְּשָׁעַת תַּשְׁמִישׁ וְאֵינִי יָכוֹל לְהִסָּתֵר מִמְּךָ בְּפֶתַח גָּדוֹל. וְאִם הָיָה הַפֶּתַח גָּדוֹל לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ בְּפֶתַח אֶחָד אֲנִי יָכוֹל לְהִסָּתֵר בִּשְׁנַיִם אֵינִי יָכוֹל:

יא אֲבָל מִי שֶׁהָיָה לוֹ פֶּתַח קָטָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְרָצָה לְהַרְחִיבוֹ. אוֹ הָיָה רָחָב וְרָצָה לַעֲשׂוֹתוֹ שְׁנַיִם. אֵין חֲבֵרוֹ שֶׁכְּנֶגְדּוֹ מְעַכֵּב עָלָיו. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְעַכֵּב עָלָיו:

יב כּוֹפִין בְּנֵי מָבוֹי זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת לָהֶן לְחָי אוֹ קוֹרָה לַמָּבוֹי:

יג מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּתַח לַמָּבוֹי אֵין בְּנֵי מָבוֹי כּוֹפִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת דֶּלֶת לַמָּבוֹי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר רְצוֹנִי שֶׁאֶבְנֶס בַּחֲבִילָתִי עַד פִּתְחִי. וּמָבוֹי הַמְפֻלָּשׁ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּבִקְּשׁוּ בְּנֵי הַמָּבוֹי לְהַעֲמִיד לָהֶם דְּלָתוֹת בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים מְעַכְּבִין עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים דּוֹחֲקִין הָרַבִּים וְנִכְנָסִין בּוֹ:

יד מִי שֶׁבִּקֵּשׁ לִפְתֹּחַ פֶּתַח בְּמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ בְּנֵי מָבוֹי מְעַכְּבִין עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה עֲלֵיהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ. וְאִם הָיָה מָבוֹי מְפֻלָּשׁ פּוֹתֵחַ כָּל פֶּתַח שֶׁיִּרְצֶה לְכַתְּחִלָּה:

טו הָיָה לוֹ פֶּתַח סָתוּם בְּמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ הֲרֵי זֶה פּוֹתְחוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. וְאִם פָּרַץ אֶת פְּצִימָיו בְּנֵי מָבוֹי מְעַכְּבִין עָלָיו. וְכֵן אֶחָד מִבְּנֵי מָבוֹי שֶׁבִּקֵּשׁ לִסְתֹּם פִּתְחוֹ וּלְהַחְזִירוֹ לְמָבוֹי אַחֵר בְּנֵי מָבוֹי מְעַכְּבִין עָלָיו שֶׁמָּא יָבוֹא עֲלֵיהֶם מַס וּמִתְמַעֵט מֵחֶלְקָן מִן הַמַּס הַקָּצוּב

עַל בְּנֵי הַמָּבוֹי. לְפִיכָךְ מָקוֹם שֶׁאֵין הַמַּס קָצוּב עַל בְּנֵי הַמָּבוֹי הֲרֵי זֶה סוֹתֵם פִּתְחוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה:

טז חָמֵשׁ חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת לְמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ כֻּלָּן מִשְׁתַּמְּשׁוֹת עִם הַחִיצוֹנָה וְהַחִיצוֹנָה מִשְׁתַּמֶּשֶׁת לְעַצְמָהּ. וְכֵן הַשְּׁנִיָּה מִשְׁתַּמֶּשֶׁת לְעַצְמָהּ וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת עִם הַחִיצוֹנָה וְאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּשֶׁת עִם הַשְּׁאָר. נִמְצֵאת הַפְּנִימִית מִשְׁתַּמֶּשֶׁת עִם כֻּלָּן וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת לְעַצְמָהּ. לְפִיכָךְ אִם בַּעַל הַשְּׁנִיָּה בָּנָה אִצְטַבָּא כְּנֶגֶד פִּתְחוֹ וְסָתָמוֹ אֵין הַחִיצוֹנָה יְכוֹלָה לְעַכֵּב עָלָיו. אֲבָל כָּל הַפְּנִימִיּוֹת מְעַכְּבִין עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה עֲלֵיהֶן אֶת הַדֶּרֶךְ בְּאֹרֶךְ שֶׁהָרֵי מַקִּיפִין הָאִצְטַבָּא. וְכֵן בַּעַל הַשְּׁנִיָּה שֶׁפָּתַח לַחֲצֵרוֹ פֶּתַח שֵׁנִי בֵּינוֹ וּבֵין הַחִיצוֹנָה אֵין הַחִיצוֹנָה מְעַכֶּבֶת עָלָיו שֶׁאֵין לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֶלָּא מִפֶּתַח הַשֵּׁנִי בֵּינוֹ וּבֵין הַשְּׁלִישִׁי הַפְּנִימִית מְעַכֶּבֶת עָלָיו שֶׁאֵין לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמָּבוֹי אֶלָּא מִפֶּתַח חֲצֵרוֹ הָרִאשׁוֹן וְלַחוּץ. וְכֵן הַדִּין בְּכֻלָּן:

פרק ו

א כּוֹפִין בְּנֵי הָעִיר זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת חוֹמָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לָעִיר וְלִבְנוֹת לָהֶן בֵּית הַכְּנֶסֶת וְלִקְנוֹת סֵפֶר תּוֹרָה וּנְבִיאִים וּכְתוּבִים כְּדֵי שֶׁיִּקָּרֵא בָּהֶן כָּל מִי שֶׁיִּרְצֶה לִקְרוֹת מִן הַצִּבּוּר:

ב מִי שֶׁלָּקַח עִיר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כּוֹפִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין לִקַּח לוֹ דֶּרֶךְ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ מִשּׁוּם יִשּׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכוֹפִין בְּנֵי בִקְעָה זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת בֵּינֵיהֶם חָרִיץ וּבֶן חָרִיץ:

ג מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָצֵר בְּעִיר אַחֶרֶת בְּנֵי הָעִיר מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ לַחְפֹּר עִמָּהֶם בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וְאַמַּת הַמַּיִם. אֲבָל בִּשְׂאָר כָּל הַדְּבָרִים אֵין מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ. וְאִם הָיָה שָׁרוּי עִמָּהֶם בְּאוֹתָהּ הָעִיר מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל:

ד כְּשֶׁהֵן גּוֹבִין מֵאַנְשֵׁי הָעִיר לִבְנוֹת הַחוֹמָה גּוֹבִין לְפִי קְרִיבַת הַבָּתִּים מִן הַחוֹמָה כָּל הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה נוֹתֵן יוֹתֵר:

ה וְכָל הַדָּר בְּעִיר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ אוֹ שֶׁקָּנָה בָּהּ בֵּית דִּירָה נוֹתֵן עִם בְּנֵי הָעִיר בְּכָל הַדְּבָרִים הַצְּרִיכִין לְתִקּוּן הַחוֹמָה וְהַדְּלָתוֹת וּשְׂכַר הַפָּרָשִׁין הַשּׁוֹמְרִין אֶת הַמְּדִינָה. וְכָל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ שֶׁשּׁוֹמְרִין אֶת הָעִיר:

ו כָּל הַדְּבָרִים שֶׁצְּרִיכִין לִשְׁמִירַת הָעִיר לוֹקְחִין מִכָּל אַנְשֵׁי הָעִיר וַאֲפִלּוּ מִן הַיְתוֹמִים חוּץ מִתַּלְמִידֵי חֲכָמִים. שֶׁאֵין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים צְרִיכִין שְׁמִירָה שֶׁהַתּוֹרָה שׁוֹמַרְתָּן. אֲבָל לְתִקּוּן הַדְּרָכִים וְהָרְחוֹבוֹת אֲפִלּוּ מִן הַחֲכָמִים. וְאִם כָּל הָעָם יוֹצְאִין וּמְתַקְּנִין בְּעַצְמָן לֹא יֵצְאוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים עִמָּהֶן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְהִזְדַּלְזֵל לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ:

ז הָיוּ חוֹפְרִין נָהָר לְהָבִיא בּוֹ מַיִם לַמְּדִינָה גּוֹבִין אַף מִן הַיְתוֹמִים שֶׁזּוֹ זְכוּת לָהֶם כְּדֵי שֶׁיִּשְׁקוּ מִמֶּנּוּ שְׂדוֹתֵיהֶם וְכַרְמֵיהֶם. לְפִיכָךְ אִם אֵרַע לָהֶם דָּבָר שֶׁלֹּא בָּאוּ הַמַּיִם הוֹאִיל וְלֹא נֶהֱנוּ מֵהֶן הַיְתוֹמִים מַחֲזִירִין לָהֶם כָּל מַה שֶּׁנִּלְקַח מֵהֶן. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ח כּוֹפִין בְּנֵי מָבוֹי זֶה אֶת זֶה שֶׁלֹּא לְהוֹשִׁיב בֵּינֵיהֶן לֹא חַיָּט וְלֹא בּוּרְסִי וְלֹא אֶחָד מִבַּעֲלֵי אֻמָּנִיּוֹת. הָיָה שָׁם בַּמָּבוֹי אֶחָד מִבְּנֵי מָבוֹי אֻמָּן וְלֹא מִחוּ בּוֹ. אוֹ שֶׁהָיְתָה שָׁם מֶרְחָץ אוֹ חֲנוּת אוֹ רֵחַיִם וּבָא חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה מֶרְחָץ אַחֶרֶת כְּנֶגְדּוֹ אוֹ טָחוֹן אַחֶרֶת. אֵינוֹ יָכוֹל לְמָנְעוֹ וְלוֹמַר לוֹ אַתָּה פּוֹסֵק חַיַּי. וַאֲפִלּוּ הָיָה מִבְּנֵי מָבוֹי אַחֵר אֵינָן יְכוֹלִין לְמָנְעוֹ שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם אוֹתָהּ אֻמָּנוּת. אֲבָל גֵּר מִמְּדִינָה אַחֶרֶת שֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת חֲנוּת בְּצַד חֲנוּתוֹ שֶׁל זֶה. אוֹ מֶרְחָץ מִצַּד מֶרְחָץ שֶׁל זֶה. יֵשׁ לָהֶן לְמָנְעוֹ. וְאִם הָיָה נוֹתֵן עִמָּהֶם מְנַת הַמֶּלֶךְ אֵינוֹ יָכוֹל לְמָנְעוֹ:

ט רוֹכְלִין הַמַּחְזִירִין בַּעֲיָרוֹת אֵין בְּנֵי הַמְּדִינָה יְכוֹלִין לְעַכְּבָן שֶׁתַּקָּנַת עֶזְרָא הִיא שֶׁיִּהְיוּ מַחֲזִירִין כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַבְּשָׂמִים מְצוּיִין לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל. אֲבָל אֵינָן קוֹבְעִין מָקוֹם וְיוֹשְׁבִין בּוֹ אֶלָּא מְדַּעַת בְּנֵי הָעִיר. וְאִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא קוֹבֵעַ מָקוֹם בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה:

י הַסּוֹחֲרִים שֶׁמְּבִיאִין סְחוֹרָתָם לִמְכֹּר בְּתוֹךְ הָעֲיָרוֹת בְּנֵי הָעִיר מְעַכְּבִין עֲלֵיהֶם. וְאִם מָכְרוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק בִּלְבַד אֵין מוֹנְעִין אוֹתָם. וְהוּא שֶׁיִּמְכְּרוּ בַּשּׁוּק אֲבָל לֹא יְחַזְּרוּ עַל הַפְּתָחִים אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק. וְאִם יֵשׁ לָהֶן מִלְוֶה בָּעִיר מוֹכְרִין כְּדֵי פַּרְנָסָתָם אֲפִלּוּ בְּלֹא יוֹם הַשּׁוּק עַד שֶׁיִּפָּרְעוּ חוֹבָן וְיֵלְכוּ לָהֶן:

יא אֶחָד מִבְּנֵי מָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפַלֵּשׁ שֶׁבִּקֵּשׁ לְהַעֲשׂוֹת רוֹפֵא אֻמָּן אוֹ גַּרְדִּי אוֹ מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת שֶׁל עַכּוּ"ם בְּנֵי מָבוֹי מְעַכְּבִין עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה עֲלֵיהֶם הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצְאִין. וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּיִת בַּחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין לֹא יַשְׁכִּירֶנּוּ לֹא לְרוֹפֵא וְלֹא לְאֻמָּן וְלֹא לְגַרְדִּי וְלֹא לְסוֹפֵר יְהוּדִי שֶׁכּוֹתֵב הַשִּׁטָּרוֹת וְלֹא לְמְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת שֶׁל עַכּוּ"ם:

יב חֲנוּת שֶׁבָּחֲצַר יְכוֹלִין הַשְּׁכֵנִים לִמְחוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִישֹׁן מִקּוֹל הַנִּכְנָסִים וְהַיּוֹצְאִין אֶלָּא עוֹשֶׂה מְלַאכְתּוֹ בַּחֲנוּתוֹ וּמוֹכֵר בַּשּׁוּק. אֲבָל אֵינָן יְכוֹלִין לִמְחוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִישֹׁן מִקּוֹל הַפַּטִּישׁ אוֹ מִקּוֹל הָרֵחַיִם שֶׁהֲרֵי הֶחָזִיק לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְאֵין הַשֻּׁתָּפִין יְכוֹלִין לִמְחוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִישֹׁן מִקּוֹל הַתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן:

יג מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בּוֹר לְפָנִים מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ נִכְנָס בְּשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין וְיוֹצֵא בְּשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם יוֹצְאִין. וְאֵינוֹ מַכְנִיס בְּהֶמְתּוֹ וּמַשְׁקֶה מִבּוֹרוֹ אֶלָּא מְמַלֵּא וּמַשְׁקֶה מִבַּחוּץ. וּשְׁנֵיהֶם עוֹשִׂין פּוֹתַחַת עַל הַבּוֹר. בַּעַל הַבּוֹר כְּדֵי לִשְׁמֹר אֶת מֵימָיו. וּבַעַל חָצֵר מִשּׁוּם חֲשַׁד אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס לְשָׁם אֶלָּא מְדַּעְתּוֹ:

יד מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ גִּנָּה לְפָנִים מִגִּנָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ נִכְנָס בְּשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין וְיוֹצֵא בְּשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם יוֹצְאִין. וְאֵין מַכְנִיס לְתוֹכָהּ תַּגָּרִים וְלֹא יִכָּנֵס מִתּוֹכָהּ לְשָׁדֶה אַחֶרֶת. וְהַחִיצוֹן זוֹרֵעַ אֶת הַדֶּרֶךְ. הֶחְזִירוּ אֶת הַדֶּרֶךְ מִן הַצַּד מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם הֲרֵי זֶה נִכְנָס וְיוֹצֵא בְּשָׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֶה. וּמַכְנִיס לְתוֹכָהּ תַּגָּרִים. וְלֹא יִכָּנֵס מִתּוֹכָהּ לְשָׁדֶה אַחֶרֶת. וְכָל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ לְעַכֵּב עַל חֲבֵרוֹ בְּזְרִיעַת הַדֶּרֶךְ שֶׁנָּתְנוּ מִן הַצַּד:

פרק ז

א מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ חַלּוֹן בְּכָתְלוֹ וּבָא חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה חָצֵר בְּצִדּוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לְבַעַל הַחַלּוֹן סְתֹם חַלּוֹן זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּבִּיט בִּי שֶׁהֲרֵי הֶחֱזִיק בְּהֶזֵּק זֶה. וְאִם בָּא חֲבֵרוֹ לִבְנוֹת כְּתָלוֹ כְּנֶגֶד הַחַלּוֹן כְּדֵי שֶׁיְּסוּר הֶזֵּק רְאִיָּתוֹ צָרִיךְ לְהַרְחִיק אֶת כָּתְלוֹ מִכְּנֶגֶד הַחַלּוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יַאֲפִיל עָלָיו:

ב הָיְתָה הַחַלּוֹן לְמַטָּה בַּכֹּתֶל כּוֹפֶה אֶת חֲבֵרוֹ לִבְנוֹת כְּנֶגְדָּהּ בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת וּלְהַגְבִּיהַּ הַבִּנְיָן אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יַבִּיט בּוֹ מִן הַחַלּוֹן:

ג הָיְתָה הַחַלּוֹן לְמַעְלָה בַּכֹּתֶל וּבָנָה חֲבֵרוֹ כֹּתֶל כְּנֶגֶד הַחַלּוֹן מִלְּמַטָּה אִם הָיָה מֵרֹאשׁ הַכֹּתֶל שֶׁבָּנָה עַד הַחַלּוֹן גֹּבַהּ אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יוֹתֵר אֵינוֹ יָכוֹל לְמָנְעוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִרְחִיק מִכֹּתֶל הַחַלּוֹן כְּלוּם שֶׁהֲרֵי לֹא הֶאֱפִיל עָלָיו וְאֵינוֹ מַזִּיקוֹ בְּרְאִיָּה. אֲבָל אִם נִשְׁאַר גֹּבַהּ מֵרֹאשׁ הַכֹּתֶל עַד הַחַלּוֹן פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת כּוֹפֶהוּ לְמַעֵט הַכֹּתֶל כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲמֹד עַל רֹאשׁ הַכֹּתֶל וְיַשְׁקִיף מִן הַחַלּוֹן. אוֹ יַגְבִּיהַּ הַכֹּתֶל עַל הַחַלּוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת וְיִהְיֶה הַכֹּתֶל רָחוֹק מִן הַחַלּוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יַאֲפִיל וְלֹא יָצִיץ וְיִרְאֶה:

ד בָּנָה כֹּתֶל אֶחָד בְּצַד הַחַלּוֹן צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִן הַחַלּוֹן טֶפַח וּמַגְבִּיהַּ הַכֹּתֶל אַרְבַּע אַמּוֹת עַל הַחַלּוֹן אוֹ כּוֹנֵס רֹאשׁ הַכֹּתֶל כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵשֵׁב עָלָיו וְיָצִיץ וְיִרְאֶה:

ה בָּנָה שְׁנֵי כְתָלִים מִשְּׁנֵי צִדֵּי הַחַלּוֹן. צָרִיךְ לְהָיוֹת בֵּינֵיהֶן רֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת וְהַחַלּוֹן בְּאֶמְצַע הָאַרְבַּע. וְלֹא יְסַכֵּךְ עַל גַּבֵּיהֶן אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק הַסִּכּוּךְ מִן הַכֹּתֶל שְׁיֵּשׁ בּוֹ הַחַלּוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יַאֲפִיל עָלָיו. לְפִיכָךְ מִי שֶׁבָּא לִפְתֹּחַ חַלּוֹן לְחָצֵר חֲבֵרוֹ בֵּין חַלּוֹן גְּדוֹלָה בֵּין חַלּוֹן קְטַנָּה בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה בַּעַל הֶחָצֵר מְעַכֵּב עָלָיו. שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ תַּזִּיק לִי בִּרְאִיָּה וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא גְּבוֹהָה תַּעֲלֶה בַּסֶּלָּם וְתִרְאֶה:

ו הֲרֵי שֶׁפָּתַח חַלּוֹן לַחָצֵר חֲבֵרוֹ וּמָחַל לוֹ בַּעַל הֶחָצֵר אוֹ שֶׁגִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ כְּגוֹן שֶׁבָּא וְסִיַּע עִמּוֹ. אוֹ שֶׁיָּדַע הַנֶּזֶק וְלֹא עִרְעֵר. הֲרֵי זֶה הֶחֱזִיק בַּחַלּוֹן וְאֵינוֹ יָכוֹל אַחַר כָּךְ לַחְזֹר וּלְעַרְעֵר עָלָיו לְסָתֹם. וְכֵיצַד דִּינָהּ שֶׁל חַלּוֹן זֶה שֶׁהִנִּיחָהּ לְפָתְחָהּ. אִם רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל

לְכָנֵס מִמֶּנָּה אוֹ שֶׁהָיְתָה לְמַטָּה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ נִכְנָס מִמֶּנָּה אֵין בַּעַל הֶחָצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת כְּנֶגְדָּהּ אוֹ מִצְּדֶדֶיהָ אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ׃

ז הָיְתָה חַלּוֹן קְטַנָּה שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם נִכְנָס מִמֶּנָּה וְהָיְתָה לְמַעְלָה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת בַּעַל הֶחָצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת כְּנֶגְדָּהּ וּבִצְדֶדֶיהָ שֶׁהֲרֵי טוֹעֵן וְאוֹמֵר לֹא הִנַּחְתִּיךְ לִפְתֹּחַ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְטַנָּה וּגְבוֹהָה. אֲבָל שֶׁתַּחְזִיק עָלַי עַד שֶׁאַרְחִיק הַבִּנְיָן לֹא הִנַּחְתִּי. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁפְּתָחָהּ לְתַשְׁמִישׁ אוֹ כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס בָּהּ הָרוּחַ. אֲבָל אִם פְּתָחָהּ לְאוֹרָה אֲפִלּוּ הָיְתָה קְטַנָּה בְּיוֹתֵר וּגְבוֹהָה בְּיוֹתֵר הוֹאִיל וְלֹא עֵרֵב הֶחֱזִיק וְאֵין בַּעַל הֶחָצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת כְּנֶגְדָּהּ אוֹ מִצְּדָדֶיהָ עַד שֶׁיַּרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יַאֲפִיל עָלָיו שֶׁהֲרֵי מָחַל לוֹ עַל הָאוֹרָה. וְכֵן מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ חַלּוֹן מֻחְזֶקֶת וּבָא חָבֵרוֹ וּבָנָה כְּנֶגְדָּהּ אוֹ מִצְּדָדֶיהָ בְּלֹא הַרְחָקָה אוֹ סְתָמָהּ וְשָׁתַק בַּעַל הַחַלּוֹן אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר וּלְעָרֵר לִפְתֹּחַ הַחַלּוֹן אוֹ לְהַרְחִיק הַבִּנְיָן. שֶׁכֵּיוָן שֶׁשָּׁתַק מָחַל שֶׁאֵין אָדָם עָשׂוּי שֶׁסּוֹתְמִין אוֹרוֹ בְּפָנָיו וְשׁוֹתֵק אֶלָּא אִם כֵּן מָחַל׃

ח מִי שֶׁהָיוּ לוֹ חַלּוֹנוֹת לְמַטָּה בְּכָתְלוֹ וּבָא חֲבֵרוֹ לִבְנוֹת בִּפְנֵיהֶן וְאָמַר לוֹ אֲנִי אֶפְתַּח לְךָ חַלּוֹנוֹת אֲחֵרוֹת בְּכֹתֶל זֶה עַצְמוֹ לְמַעְלָה מֵאֵלּוּ הֲרֵי זֶה מְעַכֵּב עָלָיו וְאוֹמֵר לוֹ בָּעֵת שֶׁתִּפְתַּח הַחַלּוֹנוֹת תַּרְעִיד אֶת הַכֹּתֶל וּתְקַלְקֵל אוֹתוֹ. וַאֲפִלּוּ אָמַר אֲנִי אֶסְתֹּר כָּל הַכֹּתֶל וְאֶבְנֶה אוֹתוֹ לְךָ חָדָשׁ וְאֶעֱשֶׂה בּוֹ חַלּוֹנוֹת לְמַעְלָה וְאֶשְׁכֹּר לְךָ בַּיִת שֶׁתְּדוּר בּוֹ עַד שֶׁאֶבְנֶה יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו וְאוֹמֵר לוֹ אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֶטְרַח מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. לְפִיכָךְ אִם לֹא הָיָה שָׁם טִרַח כְּלָל וְאֵין צָרִיךְ לְפָנוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו. וְכוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיִּהְיֶה חֲבֵרוֹ סוֹתֵם חַלּוֹן זֶה שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ וְעוֹשֶׂה לוֹ חַלּוֹן מִלְּמַעְלָה שֶׁזּוֹ מִדַּת סְדוֹם. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁזֶּה נֶהֱנֶה בּוֹ וְאֵין חֲבֵרוֹ מַפְסִיד וְאֵין חֶסֶר כְּלוּם כּוֹפִין עָלָיו׃

ט אֲבָל בַּעַל הַחַלּוֹנוֹת שֶׁרָצָה לְשַׁנּוֹת מְקוֹם חַלּוֹנוֹ בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה אֲפִלּוּ הָיְתָה גְּדוֹלָה וְאָמַר אֶפְתַּח אַחֶרֶת קְטַנָּה וְאֶסְתֹּם זוֹ בַּעַל הֶחָצֵר מְעַכֵּב עָלָיו. וְכֵן אֵינוֹ יָכוֹל לְהַרְחִיב בַּחַלּוֹן כָּל שֶׁהוּא׃

י שְׁנֵי אַחִין שֶׁחָלְקוּ חָצֵר מִדַּעְתָּן וְשָׁמוּ הַבִּנְיָן וְהָעֲצִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל שׁוּמַת הָאָוִיר. וְהִגִּיעַ לְאֶחָד מֵהֶן בְּחֶלְקוֹ תַּרְבִּץ הֶחָצֵר וְלַשֵּׁנִי הָאַכְסַדְרָה. אִם רָצָה בַּעַל הֶחָצֵר לִבְנוֹת כֹּתֶל בְּסוֹף חֶלְקוֹ בּוֹנֶה בִּפְנֵי הָאַכְסַדְרָה וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּאֲפִיל עָלָיו שֶׁהֲרֵי לֹא שָׁמוּ הָאָוִיר׃

פרק ח

א הַמְבַקֵּשׁ לְהוֹצִיא זִיז מִכְּתָלוֹ עַל אֲוִיר חָצֵר חֲבֵרוֹ כָּל שֶׁהוּא בַּעַל הֶחָצֵר מְעַכֵּב עָלָיו שֶׁהֲרֵי מַזִּיקוֹ בְּרְאִיָּה בְּעֵת שֶׁתּוֹלֶה בּוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. הוֹצִיא אֶת הַזִּיז וְלֹא מִחָה בּוֹ לְאַלְתַּר בַּעַל הֶחָצֵר הֲרֵי הֶחֱזִיק בַּעַל הַזִּיז:

ב הָיָה הַזִּיז טָפַח הֶחֱזִיק בַּאֲוִיר הֶחָצֵר כְּנֶגְדּוֹ. וְאִם רָצָה בַּעַל הֶחָצֵר לִבְנוֹת תַּחַת הַזִּיז וּלְבַטֵּל תַּשְׁמִישׁוֹ בַּעַל הַזִּיז מְעַכֵּב עָלָיו. וְאִם אֵין בַּזִּיז טָפַח לֹא הֶחֱזִיק בַּאֲוִיר הֶחָצֵר וְכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה בַּעַל הֶחָצֵר לִבְנוֹת תַּחְתָּיו וּלְבַטֵּל תַּשְׁמִישׁוֹ שֶׁל זִיז אֵין בַּעַל הַזִּיז יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו:

ג הָיָה הַזִּיז שֶׁהוֹצִיא רָחְבּוֹ טֶפַח וּמְשׁוּפּוֹ בַּאֲוִיר חֲצֵרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים וְלֹא מִחָה בּוֹ הֶחֱזִיק בּוֹ בְּאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְאִם רָצָה לְהַרְחִיב אֶת הַזִּיז עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה הֲרֵי זֶה מַרְחִיב וְאֵין בַּעַל הֶחָצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת בַּאֲוִיר חֲצֵרוֹ תַּחַת הַזִּיז כְּלוּם אֶלָּא אִם כֵּן הִנִּיחַ לוֹ תַּחְתָּיו גֹּבַהּ אֲוִיר עֲשָׂרָה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בַּזִּיז:

ד הַמַּעֲמִיד סֻלָּם קָטָן שֶׁאֵין לוֹ אַרְבָּעָה חוֹקְקִין בְּצַד כָּתְלוֹ בְּתוֹךְ חָצֵר שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ לֹא הֶחֱזִיק בְּנֶזֶק זֶה וְכָל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה בַּעַל הֶחָצֵר בּוֹנֶה בְּצַד סֻלָּם וּמְבַטֵּל תַּשְׁמִישׁוֹ. וְאִם הָיָה סֻלָּם גָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבָּעָה חוֹקְקִין אוֹ יֶתֶר הֶחֱזִיק וְאִם בָּא לִבְנוֹת וּלְבַטְּלוֹ בַּעַל הַסֻּלָּם מְעַכֵּב עָלָיו עַד שֶׁיַּרְחִיק כַּשִּׁעוּר שֶׁהֲרֵי מָחַל לוֹ לְהַעֲמִיד סֻלָּם גָּדוֹל. לְפִיכָךְ כְּשֶׁיָּבוֹא בַּעַל הַגַּג לְהַעֲמִיד סֻלָּם גָּדוֹל בַּעַל הֶחָצֵר יָכוֹל לְמָחוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחֲזִיק עָלָיו. אֲבָל אִם הֶעֱמִיד סֻלָּם קָטָן אֵינוֹ יָכוֹל לְמָנְעוֹ שֶׁהֲרֵי אוֹמְרִין לוֹ אֵין עָלֶיךָ הֶפְסֵד בָּזֶה כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה תִּטְלֶנּוּ:

ה הָרוֹצֶה לְהוֹצִיא צִנּוֹר עַל חָצֵר חֲבֵרוֹ כְּדֵי שֶׁיְּקַלֵּחַ שָׁם הַמַּיִם. אוֹ שֶׁעָשָׂה מַזְחֵילָה עַל כָּתְלוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם נִזְחָלִין וְיוֹרְדִין לְחָצֵר חֲבֵרוֹ. בַּעַל הֶחָצֵר מְעַכֵּב עָלָיו. וְאִם לֹא מִחָה בּוֹ הֶחֱזִיק זֶה בְּצִנּוֹר. רָצָה אַחַר כָּךְ לִסְתֹּם הַצִּנּוֹר בַּעַל הֶחָצֵר מְעַכֵּב עָלָיו. שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהֶחֱזִיק בַּעַל הַגַּג לִשְׁפֹּךְ מֵימָיו לַחָצֵר חֲבֵרוֹ כָּךְ הֶחֱזִיק בַּעַל הֶחָצֵר שֶׁיִּהְיוּ מֵימֵי גַּגּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ בָּאִין אֶצְלוֹ לִרְשׁוּתוֹ. רָצָה בַּעַל הַגַּג לַעֲקֹר הַצִּנּוֹר מִצַּד זֶה וּלְהַחֲזִירוֹ בְּצַד אַחֵר אוֹ שֶׁהָיָה אָרֹךְ וְרָצָה לְקַצְּרוֹ אֵין בַּעַל הֶחָצֵר יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו שֶׁלֹּא הֶחֱזִיק אֶלָּא בְּמֵימֵי הַגַּג וַהֲרֵי הֵם בָּאִים אֶצְלוֹ מִכָּל מָקוֹם. וְכֵן אִם רָצָה בַּעַל הֶחָצֵר לִבְנוֹת תַּחַת הַצִּנּוֹר אֵין בַּעַל הַגַּג יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו שֶׁאֵין הַצִּנּוֹר עָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ כְּזִיז כְּדֵי שֶׁיַּחְזִיק בַּאֲוִיר הֶחָצֵר. שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא לְקִלּוּחַ הַמַּיִם:

ו מִי שֶׁהוֹרִיד מֵי גַּגּוֹ עַל חָצֵר חֲבֵרוֹ וְלֹא מִחָה בּוֹ וְהֶחֱזִיק בְּדָבָר זֶה. אִם הַמַּיִם מְנַטְּפִין וְרָצָה לְקַבְּצָם לְמָקוֹם אֶחָד וְלַעֲשׂוֹתָם צִנּוֹר עוֹשֶׂה. וְכֵן אִם הָיוּ בָּאִין דֶּרֶךְ צִנּוֹר מִמָּקוֹם אַחֵר וְחִלְקָן עַל רֹחַב הַכֹּתֶל וְהֶחֱזִירָן נוֹטְפִין עוֹשֶׂה. וַאֲפִלּוּ לִבְנוֹת עַל גַּגּוֹ כְּמִין צְרִיף עַד שֶׁיֵּרְדוּ הַמַּיִם בְּמְהֵרָה לְחָצֵר חֲבֵרוֹ בּוֹנֶה שֶׁהֲרֵי הֶחְזִקוּ מֵימָיו שֶׁל זֶה לֵירֵד לַחָצֵר חֲבֵרוֹ:

ז כֹּתֶל שֶׁבֵּין רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ זֶה חוֹפֵר מִצַּד זֶה וּמַכְנִיס קוֹרוֹתָיו כָּל שֶׁהֵן. וְזֶה חוֹפֵר מִצַּד זֶה וּמַכְנִיס קוֹרוֹתָיו. הָיָה הַכֹּתֶל שֶׁל רְאוּבֵן לְבַדּוֹ אֵין שִׁמְעוֹן יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. חָפַר שִׁמְעוֹן בְּכֹתֶל זֶה וְהִכְנִיס בָּהּ קוֹרָה אַחַת וְשָׁתַק רְאוּבֵן וְלֹא מִחָה בּוֹ הֶחֱזִיק בִּמְקוֹם הַקוֹרָה. אֲפִלּוּ הָיְתָה קְטַנָּה וְרָצָה שִׁמְעוֹן לְהַחְלִיפָהּ בְּקוֹרָה גְּדוֹלָה וְעָבָה מַחְלִיף. הָיְתָה הַקוֹרָה סַכַּת עֲרָאי כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם לֹא הֶחֱזִיק בָּהּ סְתָם שֶׁהֲרֵי רְאוּבֵן אוֹמֵר לֹא מָחַלְתִּי וְהִנַּחְתִּיךָ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֲרָאי. לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם הֶחֱזִיק שֶׁאֵין זֶה עֲרָאי. וְאִם סַכַּת יְמֵי הֶחָג הִיא כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג לֹא הֶחֱזִיק לְאַחַר שִׁבְעָה הֶחֱזִיק. וְאִם חִבֵּר רֹאשׁ הַקוֹרָה בַּכֹּתֶל בְּטִיט מִיָּד הֶחֱזִיק וְהוּא שֶׁיְּבִיא רְאָיָה שֶׁרְאוּבֵן סִיַּע עִמּוֹ אוֹ רָאָה וְלֹא מִחָה:

ח מִי שֶׁהֶחֱזִיק בְּכֹתֶל זֶה בְּקוֹרָה אַחַת אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיק בְּקוֹרָה שְׁנִיָּה שֶׁהֲרֵי לֹא מָחַל לוֹ אֶלָּא עַל הָאַחַת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהוֹדָה שֶׁאֵין הַכֹּתֶל זֶה שֶׁלּוֹ אֶלָּא חֲבֵרוֹ מָחַל לוֹ עַל הַכְּנָסַת קוֹרָה זוֹ. אֲבָל אִם טָעַן שֶׁכֹּתֶל זֶה שֶׁתָּף אֲנִי בּוֹ הוֹאִיל וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּקוֹרָה אַחַת נֶאֱמָן וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֻלָּן אַחַר שֶׁיִּשָּׁבַע שְׁבוּעַת הֶסֵת שֶׁהוּא שֻׁתָּף בְּכָל הַכֹּתֶל:

ט הָיוּ קוֹרוֹתָיו שֶׁל רְאוּבֵן בְּתוֹךְ הַכֹּתֶל וּבְצַד שִׁמְעוֹן מְקוֹמוֹת חֲפוּרִין לְהַכְנִיס בָּהֶן רָאשֵׁי הַקוֹרוֹת לֹא הֶחֱזִיק בָּהֶן שִׁמְעוֹן לְהַכְנִיס בָּהּ קוֹרוֹת וְאֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן שֶׁהוּא שֻׁתָּף בּוֹ שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ בּוֹ תַּשְׁמִישׁ וְיָכוֹל רְאוּבֵן לִטְעֹן שֶׁאֲנִי חָפַרְתִּי מְקוֹמוֹת אֵלּוּ בְּצִדְדֵךְ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מוּכָנִים עַד שֶׁתִּקָּנֶה מִמֶּנִּי אוֹ שֶׁתְּבַקֵּשׁ מִמֶּנִּי וְאֶמְחֹל לְךָ וְתַכְנִיס הַקוֹרוֹת בְּלֹא חֲפִירָה בַּכֹּתֶל כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְמַטְמֵט כָּתְלִי בְּעֵת חֲפִירָה:

פרק ט

א לֹא יַחְפֹּר אָדָם בּוֹר וְלֹא שִׁיחַ וְלֹא מְעָרָה וְלֹא יְבִיא אַמַּת הַמַּיִם וְלֹא יַעֲשֶׂה בְּרֵכַת הַמַּיִם לִשְׁרוֹת בָּהּ בְּגָדִים לְכַבֵּס בְּצַד כָּתְלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִכֹּתֶל חֲבֵרוֹ שִׁלְשָׁה טְפָחִים. וְיִסַּיֵּד בְּסִיד לְכֹתֶל בּוֹר זֶה אוֹ מִקְוֵה הַמַּיִם זֶה אוֹ כֹּתֶל הָאַמָּה מִצַּד חֲבֵרוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַבְלִיעוּ הַמַּיִם וְיִזּוֹקוּ כֹּתֶל חֲבֵרוֹ:

ב מַרְחִיקִין אֶת הַגֶּפֶת וְאֶת הַזֶּפֶת וְאֶת הַמֶּלַח וְאֶת הַסִּיד וְאֶת הַסִּלְעִים מִכָּתְלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ סָד בְּסִיד. וּמַרְחִיקִין אֶת הַזְּרָעִים וְאֶת הַחֲרִישָׁה וְאֶת הַגּוּמָא שֶׁמִּתְקַבֵּץ בָּהּ מֵימֵי רַגְלַיִם מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים:

ג מַרְחִיקִין אֶת הָרֵחַיִם [מִן הַכֹּתֶל] שְׁלֹשָׁה טְפָחִים מִן הָרֵחַיִם הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הָעֶלְיוֹנָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יָנִיד אוֹתוֹ אוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבַהֲלֵנּוּ בְּקוֹל הָרֵחַיִם:

ד מְרִחְיקִין אֶת הַתַּנּוּר מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים מִקַּרְקָעִיתוֹ שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִשְׁפָּתוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵחַם הַכֹּתֶל:

ה אֶבֶן שֶׁהַכּוֹבֵס מַכֶּה בְּגָדִים עָלֶיהָ עַד שֶׁיִּתְלַבְּנוּ צָרִיךְ לְהַרְחִיק אוֹתָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת מִכֹּתֶל שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁבְּעֵת שֶׁהַכּוֹבֵס מַכֶּה עָלֶיהָ הַמַּיִם נִתָּזִין וּמַזִּיקִין לַכֹּתֶל:

ו לֹא יַשְׁתִּין אָדָם מַיִם בְּצַד כָּתְלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּכֹתֶל לְבֵנִים. אֲבָל בְּכֹתֶל אֲבָנִים יַרְחִיק טֶפַח. וְאִם הָיוּ הָאֲבָנִים צְחִיחַ סָלַע מַשְׁתִּין בְּצִדּוֹ בְּלֹא הַרְחָקָה:

ז מַרְחִיקִין אֶת הַסֶּלֶם מֵהַשּׁוֹבָךְ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּקְפֹּץ הַנְּמִיָּה בְּעֵת שֶׁמְּנִיחַ הַסֶּלֶם וְתַעֲלֶה לַשּׁוֹבָךְ וְתֹאכַל הַגּוֹזָלוֹת:

ח וּמַרְחִיקִין אֶת הַכֹּתֶל מִן הַמַּזְחֵילָה שֶׁל חֲבֵרוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מָקוֹם לְבַעַל הַמַּזְחֵילָה לְזַקֵּף סֻלָּם וּלְתַקֵּן מַזְחֵילָה שֶׁלּוֹ הוֹאִיל וְהֶחֱזִיק בָּהּ:

ט רְאוּבֵן שֶׁהָיָה כָּתְלוֹ סָמוּךְ לְכֹתֶל שִׁמְעוֹן כְּמִין גַּם וּבָא רְאוּבֵן לַעֲשׂוֹת כֹּתֶל שֵׁנִי כְּנֶגֶד כֹּתֶל שִׁמְעוֹן עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה הַשְּׁלֹשָׁה כְּתָלִין כְּמִין בי"ת הֲרֵי שִׁמְעוֹן מְעַכֵּב עָלָיו עַד שֶׁיַּרְחִיק מִכְּנֶגְדּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַמָּקוֹם בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָלִים רָחָב כְּדֵי שֶׁיָּדוּשׁוּ בּוֹ רַבִּים וְתִתְחַזֵּק הָאָרֶץ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּכֹתֶל גִּנָּה אוֹ בְּכֹתֶל חָצֵר בְּעִיר חֲדָשָׁה. אֲבָל בְּעִיר יְשָׁנָה כְּבָר נִתְחַזְּקָה וּבוֹנֶה כְּנֶגְדּוֹ בְּלֹא הַרְחָקָה. וְכֵן אִם לֹא הָיָה בְּאֹרֶךְ כֹּתֶל שִׁמְעוֹן שֶׁבּוֹנֶה כְּנֶגְדּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת אֵינוֹ מַרְחִיק אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹנֵעַ הֶרֶגֶל מִלְּהַלֵּךְ שָׁם. שֶׁהַכֹּתֶל שֶׁהוּא פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת אֵינוֹ צָרִיךְ חִזּוּק הָאָרֶץ:

י מִי שֶׁבָּא לַחְפֹּר בּוֹר בְּסוֹף שָׂדֵהוּ לְסִמְךְ לְמִצַּר חֲבֵרוֹ אִם שָׂדֵה חֲבֵרוֹ אֵינוֹ עָשׂוּי לְבוֹרוֹת סוֹמֵךְ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְמָחוֹת בְּיָדוֹ. וְאִם יִמְלֹךְ חֲבֵרוֹ לַחְפֹּר בּוֹר בְּצִדּוֹ צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִן כֹּתֶל הַבּוֹר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַד שֶׁיְּהֵא בֵּין חֲלַל שְׁתֵּי הַבּוֹרוֹת שִׁשָּׁה טְפָחִים. וְאִם הָיְתָה שָׂדֵה חֲבֵרוֹ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת אֵינוֹ סוֹמֵךְ עַד שֶׁיַּרְחִיק מִן הַמִּצַּר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים וְיַחְפֹּר. וּכְשֶׁיַּבּוֹא חֲבֵרוֹ לַחְפֹּר יַרְחִיק גַּם הוּא שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ וְיַחְפֹּר:

יא הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה שֶׁל שְׁנַיִם לֹא יַעֲשֶׂה בַּעַל הַבַּיִת תַּנּוּר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ עַל גַּבָּיו גֹּבַהּ אַרְבַּע אַמּוֹת. וְכֵן לֹא יַעֲמִיד בַּעַל הָעֲלִיָּה תַּנּוּר עַד שֶׁיְּהֵא תַּחְתָּיו מַעֲזִיבָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים וּבְכִירָה טֶפַח. וְאִם תַּנּוּר שֶׁל נַחְתּוֹמִים הוּא צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא תַּחְתָּיו אַרְבָּעָה טְפָחִים וּבְכִירָה שֶׁל נַחְתּוֹמִין שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִרְחִיק הַשִּׁעוּר אִם יָצָאת הָאֵשׁ וְהִזִּיקָה מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיק כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ:

יב מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ חָנוּת תַּחַת אוֹצַר חֲבֵרוֹ לֹא יַעֲשֶׂה בָּהּ לֹא נַחְתּוֹם וְלֹא צַבָּע וְלֹא רֶפֶת בָּקָר וְלֹא יַכְנִיס שָׁם אַסְפַּסְתָּא וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים שֶׁעוֹלֶה מֵהֶם הֶבֶל חַם הַרְבֵּה מִפְּנֵי שֶׁהַחֹם

מַפְסִיד פֵּרוֹת הָאוֹצָר. לְפִיכָךְ אִם הָיָה אוֹצַר יַיִן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין הַחֹם מַפְסִידוֹ הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה בַּחֲנוּתוֹ כָּל מְלֶאכֶת אֵשׁ שֶׁיִּרְצֶה. אֲבָל לֹא יַעֲשֶׂה רֶפֶת בָּקָר מִפְּנֵי שֶׁמַּפְסִיד רֵיחַ הַיַּיִן. וְאִם הֶחְזִקָה הַחֲנוּת בַּתְּחִלָּה לְרֶפֶת אוֹ לְנַחְתּוֹם וְכַיּוֹצֵא בּוֹ וְאַחַר כָּךְ רָצָה בַּעַל הָעֲלִיָּה לַעֲשׂוֹת עֲלִיָּתוֹ אוֹצַר אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחוֹת בְּיָדוֹ:

יג כְּבֵד בַּעַל הַבַּיִת וְרִבֵּץ עֲלִיָּתוֹ אוֹ שֶׁרְבָּה בָּהּ חֲלוֹנוֹת כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בּוֹ אוֹצָר וְקֹדֶם זֶה וְעָשָׂה תַּנּוּר קֹדֶם שֶׁיַּכְנִיס פֵּרוֹת לָאוֹצָר. אוֹ שֶׁהִתְחִיל לֶאֱצֹר שֶׁמְּשָׁמִין אוֹ רְמוֹנִים אוֹ תְּמָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וְקֹדֶם זֶה וְעָשָׂה הַתַּנּוּר קֹדֶם שֶׁאָצַר הַחִטִּין. אוֹ שֶׁעָשָׂה בַּעַל הַחֲנוּת מְחִילָה עַל גַּבֵּהּ לְהַבְדִּיל בֵּין הַחֲנוּת וּבֵין הָאוֹצָר. בְּכָל אֵלּוּ בַּעַל הָאוֹצָר מְעַכֵּב עָלָיו. וְאִם עָבַר וְעָשָׂה תַּנּוּר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אֵין בַּעַל הָאוֹצָר יָכוֹל לְהָסִיר הַתַּנּוּר בְּכָל אֵלּוּ:

פרק י

א מַרְחִיקִין אֶת הָאִילָן מִן הָעִיר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה. וּבָחָרוּב וּבַשִּׁקְמָה חֲמִשִּׁים אַמָּה. מִפְּנֵי נוֹיֵי הָעִיר. וְכָל אִילָן הַנִּמְצָא קָרוֹב לָעִיר פָּחוֹת מִזֶּה קוֹצְצִין אוֹתוֹ. וְאִם הָאִילָן קֹדֶם נוֹתְנִין לוֹ בְּנֵי הָעִיר דָּמָיו. וְאִם הָיָה הַדָּבָר סָפֵק וְלֹא נוֹדַע אֵי זֶה מֵהֶם קֹדֶם אֵין לְבַעַל הָאִילָן דָּמִים אֶלָּא נוֹטֵל עֵצָיו וְהוֹלֵךְ:

ב מַרְחִיקִין גֹּרֶן קָבוּעַ מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יוֹלִיךְ הָרוּחַ הַתֶּבֶן בְּעֵת שֶׁזּוֹרֶה וְיִזִּיק לִבְנֵי הָעִיר. וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם גֹּרֶן קָבוּעַ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָל רוּחַ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק הַתֶּבֶן לִנְטִיעַת חֲבֵרוֹ אוֹ לְנִירוֹ:

ג מַרְחִיקִין אֶת הַנְּבֵלוֹת וְאֶת הַקְּבָרוֹת וְאֶת הַבּוֹרְסְקִי מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה:

ד וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹרְסְקִי אֶלָּא לְמִזְרַח הָעִיר מִפְּנֵי שֶׁרוּחַ מִזְרָחִית חַמָּה וּמְמַעֶטֶת הֶזֵּק רֵיחַ עֲבוֹד הָעוֹרוֹת:

ה מִי שֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת מִשְׂרָה שֶׁל פִּשְׁתָּן בְּצַד יָרָק שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁהֲרֵי מֵי הַמִּשְׂרָה נִבְלָעִין בָּאָרֶץ וְהוֹלְכִין וּמַפְסִידִין אֶת הַיָּרָק. אוֹ שֶׁנָּטַע כְּרִישִׁין קָרוֹב מִן הַבְּצָלִים שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁהֵן מְפִיגִין טַעְמָן. אוֹ שֶׁנָּטַע חַרְדָּל בְּצַד כַּוֶּרֶת דְּבוֹרִים שֶׁהֲרֵי הַדְּבוֹרִים אוֹכְלִין הָעֶלִין וּמַפְסִידִין אֶת הַדֶּבֶשׁ וְכָל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. אֵין צָרִיךְ לְהַרְחִיק בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק וְעַל הַנִּזָּק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ אִם יִרְצֶה עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לוֹ הַנֶּזֶק. שֶׁזֶּה בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ הוּא עוֹשֶׂה וְהַנֶּזֶק בָּא לַחֲבֵרוֹ מֵאֵלָיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵינוֹ מַרְחִיק כְּשֶׁהָיָה הַנֶּזֶק בָּא מֵאֵלָיו אֲבָל שֶׁיִּפְקְחוּ מַעְשָׂיו שֶׁל מַזִּיק. אֲבָל אִם הָיוּ מַעֲשָׂיו שֶׁל זֶה שֶׁעוֹשֶׂה בִּרְשׁוּתוֹ מַזִּיקִין אֶת חֲבֵרוֹ בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתוֹ הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁמַּזִּיק בְּיָדוֹ. הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה לְמִי שֶׁעוֹמֵד בִּרְשׁוּתוֹ וְיוֹרֶה חִצִּים לַחֲצַר חֲבֵרוֹ וְאָמַר בִּרְשׁוּתִי אֲנִי עוֹשֶׂה שֶׁמּוֹנְעִין אוֹתוֹ. וְכֵן כָּל הַרְחָקוֹת הָאֲמוּרוֹת לְמַעְלָה בְּעָנְיָן זֶה אִם

לֹא הִרְחִיקוֹ הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהִזִּיק בְּחִצָּיו. לְפִיכָךְ צָרִיךְ שֶׁיִּרְחִיק מִשְׁרָה מִן הַיָּרָק וּכְרִישִׁין מִן הַבְּצָלִים וְחַרְדָּל מִן הַדְּבוֹרִים שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ יֶתֶר מְעַט כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֶיֶה הֶזֵּק בַּיָּדִים. אֲבָל לְהַרְחִיק עַד שֶׁלֹּא יָבוֹא הַנֶּזֶק מֵאֲלֵיו אֵין צָרִיךְ:

ו בַּעַל הָעֲלִיָּה שֶׁהָיָה שׁוֹפֵךְ מַיִם וְהֵן יוֹרְדִין עַל חֶדֶר לְמַטָּה. אִם הָיְתָה שָׁם מַעֲזִיבָה שֶׁהַמַּיִם כְּלִים בָּהּ בְּעֵת שְׁפִיכָה וְאַחַר שֶׁיַּפְסִיק עֶלְיוֹן מִלְּשְׁפֹּךְ יִתְבַּלַּע הַמַּיִם וְיֵרְדוּ וְיִנְטְפוּ עַל הַתַּחְתּוֹן צָרִיךְ הַתַּחְתּוֹן לְתַקֵּן וּלְהַרְחִיק מִן עַצְמוֹ הַנֶּזֶק. וְאִם אֵין שָׁם מַעֲזִיבָה אֶלָּא כְּשֶׁיִּשְׁפֹּךְ יֵרְדוּ הַמַּיִם מִיָּד הֲרֵי זֶה כְּמַזִּיק בְּחִצָּיו וְהָעֶלְיוֹן מְתַקֵּן אוֹ יִמָּנַע מִלִּשְׁפֹּךְ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ז מִי שֶׁהָיָה לוֹ אִילָן בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ קָרוֹב לְבוֹר חֲבֵרוֹ אֵין בַּעַל הַבּוֹר יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו וְלוֹמַר לוֹ הֲרֵי שָׁרְשֵׁי הָאִילָן נִכְנָסִים לַבּוֹר שֶׁלִּי וּמַפְסִידִין אוֹתוֹ שֶׁזֶּה נֶזֶק הַבָּא מֵאֵלָיו הוּא לְאַחַר זְמַן וּבְעֵת שֶׁנִּטַּע אֵינוֹ מַזִּיקוֹ וּכְשֵׁם שֶׁזֶּה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ כָּךְ זֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ. וְכֵן רְאוּבֵן שֶׁחָפַר בּוֹר וְיָרַד וּמָצָא שָׁרְשֵׁי אִילָן שֶׁל שִׁמְעוֹן בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ קוֹצֵץ וְחוֹפֵר וְהָעֵצִים שֶׁלּוֹ. וְאִם הָיָה קָרוֹב לְאִילַן שִׁמְעוֹן בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה הַשָּׁרָשִׁים שֶׁל שִׁמְעוֹן וְקוֹצְצָן וְנוֹתְנָן לוֹ. וְאִם אֵין צָרִיךְ לַחְפֹּר בּוֹר וְיָצְאוּ הַשָּׁרָשִׁים שֶׁל שִׁמְעוֹן בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ הֲרֵי הוּא מַעֲמִיק שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִעֲכֹּב הַמַּחֲרֵשָׁה וְכָל שֹׁרֶשׁ שֶׁמָּצָא בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים קוֹצְצוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִבַּשׁ הָאִילָן שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁזֶּה בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ הוּא חוֹפֵר:

ח מִי שֶׁהָיְתָה שָׂדֶה חֲבֵרוֹ נְטוּעָה גְּפָנִים אוֹ שְׁאָר אִילָנוֹת וּבָא הוּא לִנְטֹעַ בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ גְּפָנִים בְּצַד גְּפָנִים אוֹ אִילָנוֹת בְּצַד אִילָנוֹת צָרִיךְ לְהַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ מַרְחִיק בֵּין גְּפָנִים לִגְפָנִים שְׁתֵּי אַמּוֹת. וּבֵין גְּפָנִים לִשְׁאָר אִילָנוֹת אוֹ בֵּין אִילָנוֹת לְאִילָנוֹת אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכָל מָקוֹם. הָיָה גָּדֵר בֵּינְתַיִם זֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר וְזֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר בְּכָל מָקוֹם. מִי שֶׁהָיָה אִילַן חֲבֵרוֹ נוֹטֶה לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ קוֹצֵץ כְּמִלֹּא מַרְדֵּעַ עַל גַּבֵּי הַמַּחֲרֵשָׁה. וּבְחָרוּב וּבְשִׁקְמָה קוֹצֵץ כָּל הַנּוֹטֶה עַד שֶׁיְּהֶיֶה שִׁקּוּל כְּנֶגֶד הַמַּצַר. וְכֵן אִם הָיָה נוֹטֶה עַל בֵּית הַשִּׁלְחִין שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ עַל בֵּית הָאִילָן קוֹצֵץ אֶת כָּל הַנּוֹטֶה עַד שֶׁיְּהֶיֶה שִׁקּוּל כְּנֶגֶד הַמַּצַר:

פרק יא

א מִי שֶׁעָשָׂה גֹּרֶן בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ. אוֹ קָבַע בֵּית הַכִּסֵּא. אוֹ מְלָאכָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אָבָק וְעָפָר וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן. צָרִיךְ לְהַרְחִיק כְּדֵי שֶׁלֹּא יַגִּיעַ הֶעָפָר אוֹ רֵיחַ בֵּית הַכִּסֵּא אוֹ הָאָבָק לַחֲבֵרוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיקוֹ. אֲפִלּוּ הָיְתָה הָרוּחַ הוּא שֶׁמְּסַיַּע אוֹתוֹ בְּעֵת שֶׁעוֹשָׂה מְלַאכְתּוֹ וּמוֹלִיכָה אֶת הֶעָפָר אוֹ נְעֹרֶת הַפִּשְׁתָּן וְהַמּוֹץ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן וּמַגִּיעָתָן לַחֲבֵרוֹ הֲרֵי זֶה חַיָּב לְהַרְחִיק כְּדֵי שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ וְלֹא יַזִּיקוּ. וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי הָרוּחַ מְצוּיָה שֶׁכָּל אֵלּוּ כְּמִי שֶׁהִזִּיקוּ בְּחִצָּיו הֵן:

ב אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיָּב לְהַרְחִיק כָּל כָּךְ אִם הוֹלִיכָה הָרוּחַ הַמְצוּיָה הַמּוֹץ וְאֶת הֶעָפָר וְהִזִּיקָה בָּהֶן פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם שֶׁהָרוּחַ הוּא שֶׁסִּיַּע אוֹתוֹ וְאֵין נֶזֶק זֶה בָּא מִכֹּחַ מַזִּיק עַצְמוֹ׃

ג הַכּוֹתֵשׁ אֶת הָרֵיפוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ וּבְעֵת שֶׁמַּכָּה מְנַדֶּנֶד לַחֲצַר חֲבֵרוֹ עַד שֶׁנִּדְנְדָה כְּסוּי הֶחָבִית עַל פִּי הֶחָבִית הֲרֵי זֶה מַזִּיק בְּחִצָּיו וְחַיָּב לְהַרְחִיק כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְדֹּד אוֹ יְבַטֵּל מְלַאכְתּוֹ שֶׁמַּזֶּקֶת. וְאִם הִזִּיק בְּעֵת הַנִּדְנוּד חַיָּב לְשַׁלֵּם שֶׁהֲרֵי מִכֹּחוֹ בָּא הַנֶּזֶק׃

ד כָּל הַהַרְחָקוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּפְּרָקִים שֶׁל מַעְלָה אִם לֹא הִרְחִיק וְרָאָה חֲבֵרוֹ וְשָׁתַק הֲרֵי זֶה מָחַל וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר וּלְהַצְרִיכוֹ וּלְהַרְחִיקוֹ. וְהוּא שֶׁיִּרְאֶה מִמֶּנּוּ שֶׁמָּחַל כְּגוֹן שֶׁסִּיַּע עִמּוֹ מִיָּד אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת אוֹ שֶׁרָאָהוּ שֶׁעָשָׂה בְּצִדּוֹ בְּלֹא הַרְחָקָה וְשָׁתַק וְלֹא הִקְפִּיד עַל זֶה זָכָה. שְׁכָל הַמַּחֲזִיק בְּנֶזֶק זָכָה בּוֹ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁהֶחְזִיק בִּשְׁאָר נְזָקִין חוּץ מֵאַרְבָּעָה מִינֵי נְזָקִין אֵלּוּ הָאֲמוּרִים בְּפֶרֶק זֶה שֶׁהֵן הֶעְשֶׁן וְרֵיחַ בֵּית הַכִּסֵּא וְהֲאָבָק וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְנִדְנוּד הַקַּרְקַע. שֶׁכָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אֵין לוֹ חֲזָקָה. וַאֲפִלּוּ שָׁתַק הַנִּזָּק כַּמָּה שָׁנִים הֲרֵי זֶה חוֹזֵר וְכוֹפֵהוּ לְהַרְחִיק. וְכֵן הֶזֵּק רְאִיָּה בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ מְחִצָּה כּוֹפֵהוּ לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְלָמָּה שִׁנּוּ נְזָקִים אֵלּוּ מִשְּׁאָר נְזָקִין לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם סוֹבֶלֶת נֶזֶק מֵאֵלּוּ וְחֶזְקָתוֹ שֶׁאֵינוֹ מוֹחֵל שֶׁהֶזֵּקוֹ הֶזֵּק קָבוּעַ. וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ שֶׁמָּחַל בִּנְזָקִים אֵלּוּ אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ׃

ה מִי שֶׁהֶחְזִיק לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶת דָּם אוֹ נְבֵלוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן בְּמָקוֹמָן וְיָבוֹאוּ הָעוֹרְבִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בְּגַלַּל הַדָּם וְיֹאכְלוּ וַהֲרֵי הֵן מְצָרִין לַחֲבֵרוֹ בְּקוֹלָם וְצִפְצוּפָם אוֹ בַּדָּם שֶׁבְּרַגְלֵיהֶם שֶׁהֵן יוֹשְׁבִין עַל הָאִילָנוֹת וּמְלַכְלְכִין פֵּרוֹתֵיהֶם. אִם הָיָה חֲבֵרוֹ קִפְּדָן אוֹ חוֹלֶה שֶׁצִּפְצוּף הַזֶּה מַזִּיקוֹ אוֹ שֶׁפֵּרוֹת שֶׁלּוֹ נִפְסָדִין לוֹ בַּדָּם חַיָּב לְבַטֵּל אוֹתָהּ הַמְּלָאכָה אוֹ יַרְחִיק עַד שֶׁלֹּא יָבוֹא לוֹ הֶזֵּק מֻחְלָט. שֶׁהֶזֵּק זֶה דּוֹמֶה לְרֵיחַ בֵּית הַכִּסֵּא וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁאֵין לוֹ חֲזָקָה. וְכֵן בְּנֵי מָבוֹי אוֹ בְּנֵי חָצֵר שֶׁנַּעֲשָׂה אֶחָד מֵהֶן אֻמָּן וְלֹא מִחוּ בּוֹ שֶׁהֲרֵי הֶחָזֵק וְהִיוּ הָעָם נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין לִקְנוֹת וְשָׁתְקוּ לֹא הֶחֱזִיק בְּדָבָר זֶה וְיֵשׁ לָהֶם בְּכָל עֵת לְעַכֵּב וְלוֹמַר אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִישֹׁן מִקּוֹל הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצְאִין שֶׁזֶּה הֶזֵּק קָבוּעַ הוּא כְּמוֹ הֶעָשָׁן וְהָאָבָק. וְכָזֶה הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים׃

ו מִי שֶׁהֶחְזִיק בְּנֶזֶק שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲזָקָה כְּגוֹן שֶׁפָּתַח חַלּוֹן אוֹ הֶעֱבִיר אַמַּת הַמַּיִם אוֹ שֶׁלֹּא הִרְחִיק מַה שֶּׁרָאוּי לְהַרְחִיק וַהֲרֵי הַמַּחֲזִיק טוֹעֵן אַתָּה אָמַרְתָּ לִי לַעֲשׂוֹת אוֹ מָחַלְתָּ לִי אַחַר שֶׁרָאִיתָ אוֹ הֵכַר הַנֶּזֶק וְשָׁתַקְתָּ וְלֹא מָחִיתָ בִּי. וְהַנִּזָּק אוֹמֵר עַכְשָׁו הוּא שֶׁרָאִיתִי וְלֹא יָדַעְתִּי מִקֹּדֶם. אוֹ שֶׁאָמַר כְּשֶׁרָאִיתִי מָחִיתִי בְּךָ וְאַתָּה אָמַרְתָּ עַתָּה אַרְחִיק אוֹ אֶסְתֹּם וְאַתָּה מִדַּחֶה אוֹתִי מִיּוֹם אֶל יוֹם כְּדֵי שֶׁתִּקְבַּע הֶזֵּקְךָ. בְּכָל אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן עַל הַנִּזָּק לְהָבִיא רְאָיָה. וְאִם לֹא הֵבִיא יִשְׁבַּע הַמַּזִּיק הֶסֵת וְיִפָּטֵר׃

ז הֶחֱזִיק בְּנֶזֶק שֶׁאֵין לוֹ חֲזָקָה כְּגוֹן עָשָׁן וּבֵית הַכִּסֵּא וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן וְטָעַן הַמַּזִּיק שֶׁקְּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל נִזָּק עַל הַמַּזִּיק לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ. וְאִם לֹא הֵבִיא יִשְׁבַּע הַנִּזָּק הֶסֵּת שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדוֹ עַל כָּךְ וִיסַלֵּק וֶה הֶזֵּקוֹ:

פרק יב

א הָאַחִין אוֹ הַשֻּׁתָּפִין שֶׁבָּאוּ לַחֲלֹק אֶת הַשָּׂדֶה וְלִטֵּל כָּל אֶחָד חֶלְקוֹ. אִם הָיְתָה כֻּלָּהּ שָׁוָה וְאֵין שָׁם מָקוֹם טוֹב וּמָקוֹם רַע אֶלָּא הַכֹּל אֶחָד חוֹלְקִין לְפִי הַמִּדָּה בַּלֶּבַד. וְאִם אָמַר אֶחָד מֵהֶם תְּנוּ לִי חֶלְקִי מִצַּד זֶה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא סָמוּךְ לְשָׂדֶה אַחֵר שֶׁלִּי וְיִהְיֶה הַכֹּל שָׂדֶה אַחַת שׁוֹמְעִין לוֹ וְכוֹפֶה אוֹתוֹ עַל זֶה שֶׁעִכּוּב בְּדָבָר זֶה מִדַּת סְדוֹם הִיא. אֲבָל אִם הָיָה חֶלֶק אֶחָד מִמֶּנָּה טוֹב אוֹ קָרוֹב לַנָּהָר יוֹתֵר אוֹ קָרוֹב לְדֶרֶךְ וְשָׂמוּ אוֹתָהּ הַיָּפָה כְּנֶגֶד הָרַע וְאָמַר תְּנוּ לִי בְּשׂוּמָא שֶׁלִּי מִצַּד זֶה אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ אֶלָּא נוֹטֵל בְּגוֹרָל. אָמַר לָהֶם תְּנוּ לִי (בְּשׂוּמָא שֶׁלִּי מִצַּד זֶה) חֲצִי מִדָּתָהּ מִן הַצַּד הָרַע בְּלֹא שׂוּמָא וְטל אַתָּה מִן הַצַּד הַטּוֹב כְּדֵי שֶׁיְּהֶיה חֶלְקִי סָמוּךְ לַשָּׂדֶה שֶׁלִּי. הוֹרוּ מִקְצָת הַגְּאוֹנִים שֶׁשּׁוֹמְעִין לוֹ. וְלָזֶה דַּעְתִּי נוֹטָה וְכֵן רָאוּי לָדוּן:

ב הַבְּכוֹר שֶׁחָלַק נוֹטֵל שְׁנֵי חֲלָקִים שֶׁלּוֹ כְּאֶחָד. אֲבָל הַיָּבָם שֶׁחָלַק עִם אֶחָיו בִּנְכְסֵי הָאָב נוֹטֵל חֶלְקוֹ וְחֵלֶק אֶחָיו בְּגוֹרָל. אִם עָלוּ בְּמָקוֹם אֶחָד עָלוּ וְאִם עָלוּ בִּשְׁתֵּי מְקוֹמוֹת עָלוּ:

ג אֶרֶץ מְרֻבַּעַת שֶׁהָיָה הַנָּהָר מַקִּיף לָהּ מִזְרָח וְצָפוֹן וְהַדֶּרֶךְ דָּרוֹם וּמַעֲרָב חוֹלְקִין אוֹתָהּ בַּאֲלַכְסוֹן כְּדֵי שֶׁיִּגִּיעַ לָזֶה נָהָר וְדֶרֶךְ וְלָזֶה נָהָר וְדֶרֶךְ. וְאִם אָמַר תְּנוּ לִי הַחֲצִי שֶׁמִּצַּד זֶה שֶׁהוּא בְּצַד שְׂדִי שׁוֹמְעִין לוֹ. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר כָּל דָּבָר שֶׁהוּא טוֹב לָזֶה וְאֵין עַל חֲבֵרוֹ הֶפְסֵד כְּלָל כּוֹפִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת:

ד אֶחָד מִן הָאַחִין אוֹ מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁמָּכַר חֶלְקוֹ לְאַחֵר מְסַלְּקִין אֶת הַלּוֹקֵחַ וְנוֹתְנִין לוֹ שְׂאָר הָאַחִין אוֹ שְׂאָר הַשֻּׁתָּפִין דָּמִים שֶׁנָּתַן וְהוֹלֵךְ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס זָר בֵּינֵיהֶן:

ה וְלֹא עוֹד אֶלָּא הַמּוֹכֵר קַרְקַע שֶׁלּוֹ לְאַחֵר יֵשׁ לַחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בְּצַד הַמֻּצָר שֶׁלּוֹ לִתֵּן דָּמִים לְלוֹקֵחַ וּלְסַלֵּק אוֹתוֹ וְזֶה הַלּוֹקֵחַ הָרָחוֹק כְּאִלּוּ הוּא שְׁלִישׁ שֶׁל בֶּן הַמֻּצָר. בֵּין שֶׁמָּכַר הוּא בֵּין שֶׁמָּכַר שְׁלוּחוֹ בֵּין שֶׁמָּכְרוּ בֵּית דִּין יֵשׁ בּוֹ דִּין בֶּן הַמֻּצָר. אֲפִלּוּ הָיָה הַלּוֹקֵחַ תַּלְמִיד חָכָם וְשָׁכֵן וְקָרוֹב לַמּוֹכֵר וּבֶן הַמֻּצָר עַם הָאָרֶץ רָחוֹק בֶּן הַמֻּצָר קוֹדֵם וּמְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקֵחַ. וְדָבָר זֶה מְשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו יח) "וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב" אָמְרוּ חֲכָמִים הוֹאִיל וְהַמֶּכֶר אֶחָד הוּא טוֹב וְיָשָׁר הוּא שֶׁיִּקְנֶה מָקוֹם זֶה בֶּן הַמֻּצָר יוֹתֵר מִן הָרָחוֹק. הָיוּ בְּנֵי הַמֻּצָר רַבִּים כֻּלָּם זוֹכִים בְּזוֹ הַשָּׂדֶה הַנִּמְכֶּרֶת וְהֵיא בֵּינֵיהֶם לְפִי מְנָיָנָם וְנוֹתְנִין מִן הַדָּמִים לַלּוֹקֵחַ. וְהוּא שֶׁבָּאוּ כֻּלָּם בְּפַעַם אַחַת. אֲבָל אִם קָדַם אֶחָד מֵהֶן וְסִלֵּק אֶת הַלּוֹקֵחַ זָכָה בָּהּ לְבַדּוֹ הוֹאִיל וְהוּא בֶּן הַמֻּצָר. וְכֵן אִם בָּאוּ מְקַצָּתָן וּמְקַצָּתָן בִּמְדִינָה אַחֶרֶת מְסַלְּקִין אוֹתוֹ אֵלּוּ הָעוֹמְדִים כָּאן בִּלְבַד

וְהִיא לָהֶן. וְכֵן הַמּוֹכֵר לְאֶחָד מִבְּנֵי הַמַּצָּר אוֹ לְאֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁלּוֹ בְּמַשָּׂא וּמַתָּן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שֻׁתָּפוֹ בַּקַּרְקַע זָכָה בָּהּ. וְאֵין שְׁאָר בְּנֵי הַמַּצָּר נוֹטְלִין עִמּוֹ:

ו הַמּוֹכֵר כָּל נְכָסָיו לְאֶחָד אֵין בַּעַל הַמַּצָּר שֶׁל שָׂדֶה אַחַת מְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקֵחַ מֵאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה שֶׁהֲרֵי הִיא וְהָאַחֶרֶת קָנָה כְּאֶחָד. וְכֵן הַמּוֹכֵר לַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים אוֹ הַלּוֹקֵחַ מִן הָעַכּוּ"ם אֵין בּוֹ דִּין בֶּן הַמַּצָּר:

ז הַמּוֹכֵר לָעַכּוּ"ם מְשַׁמְּתִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו כָּל אֹנֶס שֶׁיָּבוֹא מִן הָעַכּוּ"ם עַד שֶׁיִּנָּהֵג הָעַכּוּ"ם עִם בֶּן הַמַּצָּר שֶׁלּוֹ בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל בַּכֹּל. וְאִם אֲנָסוֹ שֶׁלֹּא כְּדִין יִשְׂרָאֵל מְשַׁלֵּם הַמּוֹכֵר:

ח הַשְׁכָּרוּת אֵין בָּהּ מִשּׁוּם דִּין בֶּן הַמַּצָּר:

ט הַמְמַשְׁכֵּן מָקוֹם וְאַחַר כָּךְ מְכָרוֹ לָזֶה שֶׁהוּא מְמֻשְׁכָּן בְּיָדוֹ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם דִּין בֶּן הַמַּצָּר. וְכֵן הַמּוֹכֵר מָקוֹם רָחוֹק כְּדֵי לִגְאל מָקוֹם קָרוֹב. אוֹ שֶׁמָּכַר רַע כְּדֵי לִגְאל יָפֶה בְּדָמָיו. אוֹ שֶׁמָּכַר כְּדֵי לִתֵּן מִנַּת הַמֶּלֶךְ. אוֹ שֶׁמָּכַר לְקִבּוּרָה אוֹ לְמִזְוֹן הָאִשָּׁה אוֹ הַבָּנוֹת אֵין בְּאֶחָד מֵאֵלּוּ דִּין בֶּן הַמַּצָּר אֶלָּא זָכָה הַלּוֹקֵחַ.

י וְלָמָּה אֵין בָּהֶן דִּין בֶּן הַמַּצָּר. שֶׁכָּל אֵלּוּ טְרוּדִין הֵן לִמְכֹּר וּמְשׁוּם צָרֶךְ גָּדוֹל מוֹכְרִין וְאִם תֹּאמַר יֵשׁ בָּהֶן דִּין בֶּן הַמַּצָּר לֹא יִמְצְאוּ לוֹקֵחַ שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לָמָּה אֶטְרַח וְאֶקַּח כְּדֵי שֶׁיָּבוֹא זֶה וִיסַלֵּק אוֹתִי וְאֵין הַבְּעָלִים יְכוֹלִין לְהַמְתִּין עַד שֶׁיָּבִיא בַּעַל הַמַּצָּר מָעוֹת וְיִקְנֶה:

יא הֲרֵי שֶׁטָּעַן הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר מִפְּנֵי הַמַּס וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מָכַר לוֹ הַמּוֹכֵר וּבַעַל הַמַּצָּר אוֹמֵר שֶׁקֶר אַתָּה טוֹעֵן לְבַטֵּל זְכוּתִי. עַל בַּעַל הַמַּצָּר לְהָבִיא רְאָיָה וְאַחַר כָּךְ יוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ. וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה יִשְׁבַּע הַלּוֹקֵחַ הֶסֵת:

יב אֲפִלּוּ הָיָה שָׁם בַּדְּבָר סָפֵק אֵין הַלּוֹקֵחַ מְסְתַּלֵּק אֶלָּא בִּרְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁהֵבִיא בַּעַל הַמַּצָּר. לְפִיכָךְ אִם טָעַן הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר גָּזַלְתָּ אַתָּה לְשָׂדֶה זוֹ אָרִיס אַתָּה לְשָׂדֶה זוֹ אוֹ שׁוֹכֵר אוֹ מְמַשְׁכֵּן צָרִיךְ בַּעַל הַמַּצָּר לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהוּא בַּעַל הַמַּצָּר וְשֶׁהַקַּרְקַע זוֹ בְּחֶזְקָתוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יג הַמּוֹכֵר לִיתוֹמִים קְטַנִּים אֵין בּוֹ דִּין בַּעַל הַמַּצָּר. הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר שֶׁעוֹשִׁין חֶסֶד עִם אֵלּוּ יָתֵר מִבַּעַל הַמַּצָּר:

יד וְכֵן הַמּוֹכֵר לְאִשָּׁה אֵין בּוֹ דִּין בַּעַל הַמַּצָּר מִפְּנֵי שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לִטְרֹחַ תָּמִיד וְלִקְנוֹת הוֹאִיל וְלָקְחָה חֶסֶד הוּא שֶׁתַּעֲמֹד הַקַּרְקַע בְּיָדָהּ:

טו מָכַר לְטָמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס בַּעַל הַמַּצָּר יָכוֹל לְסַלְּקָן מִפְּנֵי שֶׁהֵן סָפֵק אִשָּׁה:

טז הָיְתָה הַקַּרְקַע שֶׁל אֶחָד מֵהֶן וְהַבִּנְיָן אוֹ הָאִילָנוֹת שֶׁל אֶחָד אִם יֵשׁ לְבַעַל הַבִּנְיָן אוֹ לְבַעַל הָאִילָנוֹת זְכוּת בַּקַּרְקַע כָּל אֶחָד מֵהֶן בֶּן הַמַּצָּר שֶׁל חֲבֵרוֹ. לְפִיכָךְ אִם מָכַר אֶחָד מֵהֶן חֶלְקוֹ חֲבֵרוֹ מְסַלֵּק הַלּוֹקֵחַ. אֲבָל אִם אֵין לְבַעַל הָאִילָנוֹת אוֹ לְבַעַל הַבִּנְיָן זְכוּת בַּקַּרְקַע אֶלָּא כָּל

זְמַן שֶׁיִּרְצֶה אוֹמֵר לוֹ עָקֹר אֵילָנְךָ אוֹ הָרֹס בִּנְיָנְךָ וּמָכַר בַּעַל הַשָּׂדֶה זָכָה הַלּוֹקֵחַ וְאֵין בַּעַל הָאֵילָנוֹת אוֹ בַּעַל הַבִּנְיָן מְסַלֵּק אוֹתוֹ. וְאִם מָכַר בַּעַל הַבִּנְיָן אוֹ בַּעַל הָאֵילָן הֲרֵי בַּעַל הַקַּרְקַע מְסַלֵּק אוֹתוֹ:

יז הָיָה מַפְסִיק בֵּינוֹ וּבֵין מֵצַר שֶׁל חֲבֵרוֹ רֹכֶב דְּקָלִים אוֹ בִּנְיָן גָּבוֹהַּ וְחָזָק אוֹ גּוּמָא וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן רוֹאִין אִם יָכוֹל לְהַכְנִיס אֲפִלּוּ תֶּלֶם אֶחָד בְּתוֹךְ הַדָּבָר הַמַּפְסִיק עַד שֶׁיִּתְעָרְבוּ שְׁתֵּי הַשָּׂדוֹת הֲרֵי זֶה בֶּן מֵצַר שֶׁלּוֹ וּמְסַלֵּק הַלּוֹקֵחַ. וְאִם לָאו אֵינוֹ מְסַלֵּק הַלּוֹקֵחַ:

פרק יג

א הַנּוֹתֵן מַתָּנָה אֵין בָּהּ דִּין בֶּן הַמֵּצַר. הָיָה כָּתוּב בִּשְׁטַר מַתָּנָה שֶׁאַחֲרָיוּת מַתָּנָה זוֹ עַל הַנּוֹתֵן יֵשׁ בָּהּ דִּין בֶּן הַמֵּצַר הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהּ אַחֲרָיוּת מְכִירָה הִיא וְלֹא כָּתַב מַתָּנָה אֶלָּא לְבַטֵּל זְכוּת בֶּן הַמֵּצַר. וְכַמָּה נוֹתֵן לוֹ. מַה שֶּׁהִיא שָׁוָה:

ב אָמַר הַלּוֹקֵחַ כֵּן הוּא וְהַעֲרָמָה עָשִׂינוּ וּמְכִירָה הִיא בְּכָךְ וְכָךְ קְנִיתִיהָ נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְנוֹטֵל כְּדִין הַשְׁלוּחִין. וְיֵרָאֶה לִי שֶׁצָּרִיךְ לִטְעֹן דְּמִים שֶׁהֵן רְאוּיִין אוֹ יֶתֶר מְעַט. אֲבָל אִם אָמַר עַל שָׁוֶה מֵאָה בְּמָאתַיִם קָנִיתִי אֵינוֹ נֶאֱמָן:

ג הָיָה כָּתוּב בִּשְׁטַר מַתָּנָה וְקִבַּלְתִּי עָלַי אַחֲרָיוּת מַתָּנָה זוֹ שֶׁאִם תֵּצֵא מִיָּדוֹ אֶתֵּן לוֹ מָאתַיִם נוֹתֵן לוֹ בֶּן הַמֵּצַר מָאתַיִם וְאַחַר כָּךְ מְסַלְּקוֹ וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה אֶלָּא מָנֶה:

ד הֶחְלִיף חָצֵר בְּחָצֵר אֵין בָּהּ דִּין בַּעַל הַמֵּצַר. הֶחְלִיף חָצֵר בִּבְהֵמָה אוֹ בִּמְטַלְטְלִין רוֹאִין דְּמֵי אוֹתָהּ הַבְּהֵמָה אוֹ דְּמֵי אוֹתָם הַמְּטַלְטְלִין וְנוֹתֵן לוֹ בֶּן הַמֵּצַר וּמְסַלְּקוֹ. וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ תֵּן לִי כַּמָּה שֶׁלָּקַחְתִּי בוֹ שֶׁזֶּה הַעֲרָמָה הִיא וְאֵינָהּ מוֹעֶלֶת כְּלוּם:

ה מָכַר לוֹ קַרְקַע מִעַט בְּאֶמְצַע שָׂדֵהוּ וְאַחַר כָּךְ מָכַר לוֹ קַרְקַע בִּצַּד אוֹתָהּ שָׂדֶה שֶׁבָּאֶמְצַע. רוֹאִין אִם אוֹתוֹ הַמְּעַט שֶׁמָּכַר לוֹ תְּחִלָּה הִיא עִידִּית אוֹ זִבּוּרִית לְגַבֵּי זֹאת הַקַּרְקַע שֶׁמָּכַר לוֹ בָּאַחֲרוֹנָה זָכָה הַלּוֹקֵחַ וְאֵין בֶּן הַמֵּצַר יָכוֹל לְסַלְּקוֹ שֶׁהֲרֵי הוּא עַצְמוֹ בֶּן מֵצַר הוּא מִפְּנֵי אוֹתוֹ מְעַט שֶׁקָּנָה בָּאֶמְצַע. וְאִם אוֹתוֹ מְעַט שֶׁקָּנָה בָּאֶמְצַע כְּמוֹ זֹאת שֶׁמָּכַר לוֹ בַּסּוֹף מִצִּדּוֹ הֲרֵי זֶה מַעֲרִים וּבֶן הַמֵּצַר מְסַלֵּק אוֹתוֹ מִן הַשָּׂדֶה שֶׁקָּנָה בַּסּוֹף:

ו הַמּוֹכֵר עַל תְּנַאי בֵּין שֶׁהִתְנָה מוֹכֵר בֵּין שֶׁהִתְנָה לוֹקֵחַ אֵין בַּעַל הַמֵּצַר יָכוֹל לְסַלְּקוֹ עַד שֶׁיִּתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִין וְיִזְכֶּה הַלּוֹקֵחַ בַּקַּרְקַע וְלֹא תִּשָּׁאֵר בָּהּ עִלָּה עִמּוֹ כְּלָל וְאַחַר כָּךְ יְסַלֵּק אוֹתוֹ:

ז הַלּוֹקֵחַ שֶׁבָּנָה וְהִשְׁבִּיחַ אוֹ סָתַר וְהִפְסִיד בֶּן הַמֵּצַר מְסַלְּקוֹ וְנוֹתֵן לוֹ דָּמִים הָרְאוּיִין לוֹ וַהֲרֵי הוּא בְּכָל מַעֲשָׂיו כְּמוֹ הַשָּׁלִיחַ. וְכֵן אִם לָוָה הַלּוֹקֵחַ קֹדֶם שֶׁיְּסַלֵּק אוֹתוֹ בֶּן הַמֵּצַר וְסִלְּקוֹ בֶּן הַמֵּצַר אֵין בַּעַל חוֹב שֶׁלּוֹ טוֹרֵחַ מִיָּד בֶּן הַמֵּצַר. זֶהוּ הָעִקָּר בְּכָל אֵלּוּ הַדִּינִין שֶׁכָּל הַלּוֹקֵחַ

בְּצַד מֵצַר חֲבֵרוֹ הוּא כְּמוֹ שְׁלִיחַ לַחֲבֵרוֹ וּלְתַקֵּן שִׁלְחוֹ וְלֹא לְעַוֵּת. לְפִיכָךְ אִם הִשְׁבִּיחַ נוֹטֵל הוֹצָאָה. וְאִם הִפְסִיד וְחָפַר וְהָרַס אוֹ אָכַל הַפֵּרוֹת מְנַכִּין אוֹתוֹ מִן הַדָּמִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמְּחַשְּׁבִין לוֹ הַפֵּרוֹת בְּשֶׁאָכְלָן אַחַר שֶׁבָּא בֶּן הַמֵּצַר וְהֵבִיא מָעוֹת לְסַלְּקוֹ. אֲבָל כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל מִקֹּדֶם שֶׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל וְאֵין מְחַשְּׁבִין אוֹתָן:

ח אֶחָד שֶׁלִּקַּח שָׂדֶה אַחַת מִשְּׁנַיִם וּבָא בַּעַל הַמֵּצַר לְסַלְּקוֹ מַחֲצִית בִּלְבַד שֶׁלִּקַּח מִן הָאֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלְּקוֹ. אוֹ מְסַלְּקוֹ מִכֻּלָּהּ אוֹ מַנִּיחַ כֻּלָּהּ. אֲבָל הַמּוֹכֵר קַרְקַע לִשְׁנַיִם יֵשׁ לְבַעַל הַמֵּצַר לְסַלֵּק שְׁנֵיהֶם אוֹ לְסַלֵּק אֶחָד וּלְהַנִּיחַ אֶחָד:

ט בֶּן הַמֵּצַר שֶׁבָּא לְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקֵחַ וְקֹדֶם שֶׁיְּסַלְּקוֹ מָכַר לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל הַמֵּצַר אֹבֵד אֶת זְכוּתוֹ:

י שְׁלִיחַ שֶׁמָּכַר וַהֲרֵי הוּא בַּעַל הַמֵּצַר אֵינוֹ מְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקֵחַ שֶׁהֲרֵי הוּא מָכַר לוֹ וְאֵין לְךָ מְחִילָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ:

יא בַּעַל חוֹב שֶׁל מוֹכֵר שֶׁטָּרַף הַשָּׂדֶה מִיַּד בַּעַל הַמֵּצַר הֲרֵי בַּעַל הַמֵּצַר חוֹזֵר וְטוֹרֵף מִן הַלּוֹקֵחַ שֶׁסִּלְּקוֹ וְהַלּוֹקֵחַ חוֹזֵר וְנוֹטֵל מִן הַמּוֹכֵר:

יב כָּל בַּעַל חוֹב שֶׁטָּרַף בְּחוֹבוֹ יֵשׁ לְבַעַל הַמֵּצַר לְסַלְּקוֹ. לֹא יְהֵא כֹּחַ הַטּוֹרֵף גָּדוֹל מִכֹּחַ הַלּוֹקֵחַ. וְאִם יִרְצֶה הַנִּטְרָף לִתֵּן הַדָּמִים שֶׁהָיוּ עָלָיו בְּחוֹבוֹ תַּחְזֹר לוֹ שָׂדֵהוּ לְעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ:

יג קָטָן שֶׁהָיָה בֶּן הַמֵּצַר וְרָאָה בֵּית דִּין שֶׁזִּכּוּת הוּא לוֹ מְסַלְּקִין לוֹ אֶת הַלּוֹקֵחַ אוֹ יִטֹּל לוֹ חֶלְקוֹ עִם שְׁאָר בַּעֲלֵי הַמֵּצַר כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ:

יד בַּעַל שֶׁהָיְתָה אִשְׁתּוֹ בֶּן הַמֵּצַר הֲרֵי זֶה מְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקֵחַ שֶׁכָּל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ וְכָל זְכוּת שֶׁתָּבוֹא לְיָדָהּ זְכוּת הוּא לוֹ. אֲפִלּוּ קָנוּ מִיַּד אִשְׁתּוֹ שֶׁמְּחָלָה בִּזְכוּת זוֹ לַלּוֹקֵחַ אֵינוֹ מוֹעִיל אֶלָּא הַבַּעַל מְסַלְּקוֹ. עָמְדָה הָאִשָּׁה מִדַּעְתָּהּ וְסִלְּקָה אֶת הַלּוֹקֵחַ וְכֵן הָעֶבֶד שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּנִכְסֵי אֲדוֹנָיו שֶׁסִּלֵּק אֶת הַלּוֹקֵחַ אִם רָצָה הַבַּעַל אוֹ הָאָדוֹן מְקַיֵּם עַל יְדֵיהֶן וְאִם רָצָה לֹא יְקַיֵּם וְתַחְזֹר לַלּוֹקֵחַ וְיַחְזִיר הַדָּמִים:

פרק יד

א הָרוֹצֶה לְמָכֹר שָׂדֵהוּ וְהֵבִיא בֶּן הַמֵּצַר שֶׁלּוֹ וְזֶה שֶׁרוֹצֶה לִקַּח מְמֻנֶּה לְבֵית דִּין וְאָמַר לְבֶן הַמֵּצַר אִם תִּרְצֶה לִקְנוֹת בְּכָךְ וְכָךְ עֲשֵׂה וְאִם לָאו סַלֵּק אֶת עַצְמְךָ וַהֲרֵי זֶה לוֹקֵחַ. הֲרֵי זֶה לֹא נִשְׁאֲרָה לוֹ טַעֲנָה אֶלָּא אוֹ מֵבִיא מָעוֹת מִיָּד וְיִקְנֶה אוֹ בָּטְלָה זְכוּתוֹ. אָמַר אֶטְרַח וְאָבִיא אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. אֵלֵךְ וְאָבִיא אִם הוּא אָמוּד שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַמְתִּינִין לוֹ עַד שֶׁיֵּלֵךְ וְיָבִיא. וְאִם אֵינוֹ אָמוּד אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה אֶלָּא לְהִשָּׁמֵט. לְפִיכָךְ אוֹמְרִים לוֹ אוֹ תּוֹצִיא עַתָּה זוּזִים

אוֹ בְּטֵלָה זְכוּתְךָ. שֶׁאֵין קוֹבְעִין זְמַן לְבַעַל הַמְּצָר. הוֹצִיא בָּן הַמֵּצַר הַמָּעוֹת וְהוֹצִיא הַלּוֹקֵחַ מָעוֹת אִם הָיוּ שֶׁל לוֹקֵחַ טוֹבִים מִזּוּזָיו אוֹ מְמַהֲרִים לָצֵאת יוֹתֵר מִזּוּזָיו בָּטְלָה זְכוּתוֹ וְאֵין לוֹ דִּין בֶּן הַמֵּצַר. הָיָה רוֹצֶה הַלּוֹקֵחַ לִקְנוֹתָהּ לִבְנוֹת בָּהּ בָּתִּים וּבֶן הַמֵּצַר רוֹצֶה לְזָרְעָהּ הַלּוֹקֵחַ זוֹכֶה מִשּׁוּם יִשּׁוּב הָאָרֶץ וְאֵין בָּהּ דִּין בֶּן הַמֵּצַר:

ב בָּא לוֹקֵחַ וְנִמְלַךְ בְּבֶן הַמֵּצַר וְאָמַר לוֹ הֲרֵי פְּלוֹנִי בֶּן הַמֵּצַר שֶׁלְּךָ רוֹצֶה לִמְכֹּר לִי שָׂדֶה זוֹ אֵלֶךָ וְאֶקַּח מִמֶּנּוּ וְאָמַר לוֹ לֵךְ וְקַח לֹא בִטֵּל זְכוּתוֹ וְיֵשׁ לְסַלֵּק אוֹתוֹ אַחַר שֶׁיִּקְנֶה אֶלָּא אִם כֵּן קָנוּ מִיָּדוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁצָּרִיךְ קִנְיָן כְּשֶׁמְּחַל לוֹ קֹדֶם שֶׁיִּקְנֶה. אֲבָל אִם מָחַל לוֹ זְכוּתוֹ אַחַר שֶׁלָּקַח כְּגוֹן שֶׁבָּא בֶּן הַמֵּצַר וְסִיַּע עִמּוֹ אוֹ שָׂכַר מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁרָאָה אוֹתוֹ בּוֹנֶה וְסוֹתֵר כָּל שֶׁהוּא וּמִשְׁתַּמֵּשׁ וְלֹא מִחָה בּוֹ וְלֹא עָרְעֵר הֲרֵי זֶה מָחַל וְשׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלְּקוֹ:

ג הָיָה בֶּן הַמֵּצַר בִּמְדִינָה אַחֶרֶת אוֹ חוֹלֶה אוֹ קָטָן וְאַחַר זְמַן הִבְרִיא חַוֹלֶה וְהִגְדִּיל הַקָּטָן וּבָא הַהוֹלֵךְ אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלְּקוֹ. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר כֵּן אֵין אָדָם יָכוֹל לִמְכֹּר קַרְקָעִיתוֹ שֶׁהֲרֵי הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר לְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים תֵּצֵא מִיָּדִי וְכָזֶה הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים:

ד הַמּוֹכֵר שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמָנֶה אִם לְכָל הָעָם מוֹזִיל וּמוֹכֵר נוֹתֵן לוֹ בֶּן הַמֵּצַר מֵאָה וּמְסַלְּקוֹ וְאִם אֵינוֹ מוֹזִיל לְכָל הָעָם נוֹתֵן לוֹ מָאתַיִם שֶׁהוּא שָׁוֶה שֶׁהַמּוֹכֵר נָתַן לָזֶה מַתָּנָה. לָקַח שָׁוֶה מָנֶה בְּמָאתַיִם אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלְּקוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן הַמָּאתַיִם. טָעַן בֶּן הַמֵּצַר שֶׁעָשׂוּ קְנוּנְיָא בֵּינֵיהֶם נִשְׁבָּע הַלּוֹקֵחַ בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְנוֹטֵל מָאתַיִם זוּז. וְאִם הָיָה שָׁם עֵדִים שֶׁנָּתַן מָאתַיִם וּבֶן הַמֵּצַר טוֹעֵן שֶׁאָמְנָה הָיְתָה בֵּינוֹ וּבֵין הַמּוֹכֵר וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ [וּבוֹדֵאי] שֶׁלֹּא לָקַח מִמֶּנּוּ אֶלָּא מֵאָה הֲרֵי זֶה נוֹתֵן דְּמֵים כְּמוֹ שֶׁהֵעִידוּ הָעֵדִים וְאַחַר כָּךְ מְסַלְּקוֹ וּמַשְׁבִּיעוֹ הֶסֵּת שֶׁלָּקַח בְּמָאתַיִם וְנִפְטָר:

ה כָּל הָרוֹצֶה לִמְכֹּר קַרְקַע וּבָאוּ שְׁנַיִם כָּל אֶחָד מֵהֶן אוֹמֵר אֲנִי אֶקַּח בְּדָמִים אֵלּוּ וְאֵין אֶחָד מֵהֶן בַּעַל הַמֵּצַר. אִם הָיָה הָאֶחָד מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר וְהָאֶחָד מִשְּׁכֵנֵי הַשָּׂדֶה שָׂכֵן הָעִיר קֹדֶם. שָׂכֵן וְתַלְמִיד חָכָם תַּלְמִיד חָכָם קוֹדֵם. קָרוֹב וְתַלְמִיד חָכָם תַּלְמִיד חָכָם קוֹדֵם. שָׂכֵן וְקָרוֹב הַשָּׂכֵן קוֹדֵם שֶׁגַּם זֶה בִּכְלַל הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר הוּא. קָדַם אֶחָד וְקָנָה זָכָה וְאֵין חֲבֵרוֹ שָׁרָאוּי לְקַדֵּם לוֹ יָכוֹל לְסַלְּקוֹ הוֹאִיל וְאֵין אֶחָד מֵהֶן בַּעַל הַמֵּצַר שֶׁלֹּא צִוּוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר הַזֶּה אֶלָּא דֶּרֶךְ חֲסִידוּת וְנֶפֶשׁ טוֹבָה הִיא שֶׁעוֹשֶׂה כָּךְ: סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת שְׁכֵנִים